

Slovenski VESTNIK

Poštni urad 9020 Celovec
Verlagspostamt 9020 Klagenfurt
Izhaja v Celovcu
Erscheinungsort Klagenfurt
Posamezni izvod 3 šilinge
mesečna naročnina 12 šilingov
celoletna naročnina 120 šilingov
P. b. b.

LETNIK XXXII.

CELOVEC, PETEK, 30. DECEMBER 1977

ŠTEV. 52 (1846)

Tudi v bodoče odločno in enotno

proti vsakomur, ki bi poskušal razbiti našo strnjeno fronto
v borbi za pravice, ki nam grejo

Leto 1977 je bilo leto neprekinjenega enotnega boja koroških Slovencev za doseg pravic, ki nam grejo. Doseženi uspehi, ki nas niso mogli prestrašiti in scenirani politični procesi niti nas prisiliti v defenzivno nedemokratski zakon, potrjujejo, kako močno spodbudo je dal našemu ljudstvu uspeh bojkota jezikovnega ugotavljanja za dvig narodne zavesti in za utrditev narodne enotnosti.

Toda ti uspehi hkrati s pozitivnimi in negativnimi izkušnjami iz dosedanjega razvoja pravne situacije po sprejetju zakona o narodnih skupinah in z njim povezanih protiuslovskih odredb zvezne vlade o sovetih narodnih skupin, o uporabi slovenskega uradnega jezika poleg nemščine pred upravnimi oblastmi in sodišči, o dvojezičnih topografskih označbah in krajevnih napisih ter o slovenskih oblikah krajevnih imen terjajo od nas, da postavimo naši nadaljnji borbi jasne, neposredne cilje.

Poskus rešitve člena 7 državne pogodbe namreč perečega vprašanja naše narodne skupnosti ni rešil niti ni dovedel do prepotrebne pomiritve v deželi, marveč s svojo delno, zoževalno in državno pogodbo kršujočo, neferitorialno in zgolj individualno obliko ureditve terja povsod tam, kjer kljub njeni avtonomnosti zanika prisotnost slovenske narodne skupnosti, vedno znova v konfrontacijo in ustvarja nevarno žarišče nezadovoljstva in nemira v tem delu Evrope.

Koroški Slovenci ponovno poudarjamo, da ne želimo konfrontacije in da smo za mirno sožitje! Toda takšno je mogoče zagotoviti le s sporazumno rešitvijo na osnovi enakopravnih pogajanj in ne z okrožanjem nedemokratske ureditve, ki poleg tega ni v skladu z določili, ki jih v korist slovenske narodne skupnosti vsebuje državna pogodba z dne 15. 5. 1955, ki je hkrati osnova vzpostavitve neodvisne in demokratične republike Avstrije.

V letu 1978 bo minilo 40 let od listih usodnih dni, ko so nacistične oborožene sile vkorakale v Avstrijo in jo začasno zbrisale z zemljevida. Koroški Slovenci lahko s ponosom opozarjamo na svojo antifacistično osvobodilno borbo na strani zavezniških in asociiranih sil. To je bila edina oborožena borba v mejah velikonemškega rajha in zato brez dvoma predstavlja pomemben doprinos za osvoboditev Avstrije, pa tudi osnovo za zagotovitev manjšinsko-varstvenih določil, kakršne vsebuje člen 7 državne pogodbe.

Zato 40 let po usodnih marčnih dneh 1938 in 30 let po razglasitvi deklaracije o človekovih pravicah upravičeno terjamo tako rešitev člena 7, ki bo konformna državni pogodbi in v skladu z deklaracijo

Na skupni seji Nadzornega in Upravnega odbora Zveze slovenskih organizacij na Koroškem dne 21. decembra 1977 je bila sprejeta naslednja

NOVOLETNA POSLANICA

o človekovih pravicah, katerih najzlahtnejša je neovirana, svobodna uporaba materinega jezika na domači podedovani zemlji.

Trenutna rešitev s pomočjo zakona o narodnih skupinah in z njim povezanih odredb zvezne vlade ni v skladu ne z državno pogodbo, ne s konvencijo o človekovih pravicah, ne z načeli zaključnih aktov konference o varnosti in sodelovanju v Evropi. Zato se z njo ne moremo sprijazniti — niti ne pod pritiskom takih policijskih ukrepov, da jih je celo ustavno sodišče moralo obsoditi kot kršitev konvencije o človekovih pravicah, kot kršitev

pravice do osebne svobode in kot protiuslovne.

Zato terjamo prenehanje s političnim pritiskom in ukinitve političnih procesov proti članom naše narodne skupnosti samo zaradi tega, ker so se za doseg zajamčenih pravic posluževali splošnodemokratskih oblik boja za nacionalne in socialne pravice.

Koroški Slovenci apeliramo na vladno in zakonodajalca, da s prizadejo narodno skupnostjo pristopita k reševanju člena 7 v skladu z duhom in črko državne pogodbe, brez pogojevanja manjšinskih pravic s številčno močjo in brez omeje-

vanja avtohtonega naseljenega prostora slovenskega prebivalstva na Koroškem.

Zveza slovenskih organizacij na Koroškem se bo vsekakor tudi v letu 1978 trudila za tako sporazumno rešitev. V ta namen bo v sodelovanju z drugimi organizacijami koroških Slovencev in z nemško govorečimi demokrati nadaljevala s prizadevanji, da domačo in mednarodno javnost stalno opozarja na nedemokratsko trenutno ureditve, ki nevarno omejuje splošnodemokratske in celo osnovne človekove pravice in s tem ogroža mir v tem delu sveta.

Leto 1977 - uspešno kljubovanje protimanjšinski politiki

Navada je, da na koncu leta pogledamo nazaj na prehojeno pot in skušamo ugotoviti, kaj je bilo pravilno in kaj manj pravilno, kje smo zabeležili uspehe in kje neuspehe. Vendar je eno leto v zgodovini naroda tako kratko obdobje, da bi napravili veliko napako, če bi ga skušali obravnavati in gledati ločeno od dogodkov pred njim in od zastavljenih ciljev po njem. Po drugi strani pa je že eno samo leto, v katerem se narod bori za svoje osnovne pravice, lahko zelo pomemben mejnik. V tej zvezi bi opozoril le na leta 1941 do 1945, ki brez dvoma predstavljajo eno najbolj pomembnih obdobj v zgodovini slovenskega naroda.

V letu 1977 je za koroške Slovence značilno predvsem to, da smo uspeli uspešno kljubovati poskusom zbrisati naše vprašanje z vsakodnevnega reda tako koroške kot avstrijske in še zlasti tudi mednarodne politike.

USPELO nam je, potem ko je s 1. februarjem 1977 začel veljati zakon o narodnih skupinah, ki je bil sprejet brez nas, proti nam in v našo škodo, in potem, ko so 1. julija 1977 stopile v veljavo odredbe (predvsem produkt politike FPÖ in KHD), ki so naše avtohtono naseljeno ozemlje razkosale na otoke in otočke ter ustvarile pravno gledano več kategorij Slovencev, da smo pretežen del zavednega slovenskega prebivalstva organizirali v protiakcijo. V tej zvezi bodi omenjena manjšinska demonstracija v Celovcu, ki so jo organizirale vse slovenske mladinske organizacije na Koroškem. Nov element naše borbe so tudi lokalne demonstracije v Senthakobu, Dobri vasi, Škocijanu in Pliberku, kjer se je domače prebivalstvo uprlo krivičnim zakonom in zahtevalo dosledno jezikovno enakopravnost. Pa tudi druge zahteve Slovencev na občinski ravni so sestavni del naše borbe v letu 1977, v katerem smo bili prvič po dolgih letih spet bolj prisotni tudi v Ziljski dolini.

USPELO nam je v avstrijski javnosti obdržati in deloma celo poglobiti stike in sodelovanje z demokratičnimi silami. Opozoril bi le na knjigi „Raumplanungsgespräch Südkärnten“ in „Österreich und seine Slowenen“, v katerih nemško govoreči demokrati znanstveno prikazujejo nekatera pomembna področja naše narodne skupnosti (gospodarska situacija južne Koroške, politični pritiski na koroške Slovence pred in po podpisu avstrijske državne pogodbe, dolgoletno neizpolnjevanje člena 7, protislovenski značaj nove zakonodaje itd.) in s tem omogočajo širšim avstrijskim množicam, da se

seznanijo z našo problematiko. Ob tem nas najbolj zadovoljuje dejstvo, da so avtorji obeh imenovanih knjig prišli do podobnih zaključkov in spoznanj kot mi sami; to spoznanje naj bo v tolažbo tistim, ki se jih včasih loteva malodušje.

USPELO nam je — proti vsem poskusom avstrijskih in še posebej koroških oblasti — v mednarodni javnosti ohraniti aktualnost koroškega vprašanja. Saj skoraj ne mine mesec, da se ne bi oglašali novinarji in drugi predstavniki iz raznih evropskih držav na sedežih naših organizacij. Tudi solidarna podpora Slovencev v Združenih državah Amerike, Kanadi, Švedski in v drugih državah sveta neprestano raste. V ta okvir pa moramo vvrstiti tudi sprejem predstavnikov naše narodne skupnosti pri generalnem tajniku OZN dr. Kurtu Waldheimu.

USPELO nam je poglobiti vsestranske odnose z matičnim narodom in drugimi jugoslovanskimi narodi in narodnostmi. Predvsem bi v tej zvezi poudaril navezavo novih gospodarskih stikov z merodajnimi dejavniki širom Jugoslavije.

USPELO nam je znotraj naše narodne skupnosti utrditi organizacijske oblike političnega, kulturnega, mladinskega in športnega delovanja. Omenim le uspele proslave 70-letnice obstoja naših prosvetnih društev na podeželju ali vrsto seminarjev, na katerih smo začrtali smernice za delo v prihodnjem obdobju. Izboljšali smo tudi sistem informiranja širše avstrijske in mednarodne javnosti o naših problemih; smo sicer šele na začetku te poti in se moramo boriti še z velikimi težavami, ne nazadnje tudi zato, ker ta naša dejavnost določnim krogom nikakor ne gre v račun.

USPELO nam je, da je nova protimanjšinska zakonodaja, zlasti kar zadeva sosvete, de facto ostala samo na papirju; kljub naporom in naravnost umazani igri določenim krogom ni uspelo instalirati tretje sile med koroškimi Slovenci.

USPELO nam je, da bodo v bodoče tudi Slovenci pri Zilji in v Rožu lahko sprejemali televizijski program v materinem jeziku.

Ko bodo dobili na nemške prevode Slovenskega vestnika naročeni politiki in oblikovalci javnega mnenja na svojo mizo ta članek, bodo verjetno ukazali sporočiti javnosti, da Slovenci sami potrjujejo, kako dobro jim gre in kako ugodne pogoje delovanja da imajo. Toda že vnaprej jim odgovarjamo, da je vse, kar smo (Dalje na 8. strani)

Prav tako bomo nadaljevali z uveljavljanjem in koriščenjem pravic iz člena 7 državne pogodbe na vseh področjih. To med drugim pomeni: skrbeli bomo za povečanje števila prijav otrok k dvojezičnemu pouku; uporabljali bomo slovenski uradni jezik pred upravnimi in sodnimi oblastmi na vsem avtohtonom naseljenem ozemlju; in uveljavljali bomo našo enakopravnost v vseh kulturnih in gospodarskih ustanovah. To pa nikakor ne v smislu zakona o narodnih skupinah, ki dejansko pomeni bistveno poslabšanje prejšnjega stanja in je — kakor ugotavlja avtorja knjige „Österreich und seine Slowenen“ — izraz „veličastnega uspeha nemške nacionalne politike“ in „usodne podvrženosti vlade diktatu Kärntner Heimatdiensta, ki na Koroškem očitno ne trpi nobene alternative“. Zato bomo tudi v bodoče vztrajno terjali prepoved organizacij, katerih dejavnost meri na to, da slovenski narodni skupnosti odvzame pravice in značaj manjšine. Le prepoved delovanja takih sil je garant za spremembo zastupljenega političnega ozračja, ki onemogoča alternativo — to je sodobno rešitev v sporazumu s prizadejo manjšino.

Čeprav se vlada trudi, da bi s kritiko politike obeh osrednjih organizacij koroških Slovencev vnesla nezaupanje do njunega vodstva in razdvojila naše vrste, imamo za seboj velike uspehe, ki so prepričljivo zgodovinsko potrdilo realnosti in pravilnosti naše borbe. Tu mislimo predvsem na naše uspešne akcije v preteklem letu, kot so: demonstracija na Dunaju, sprejem pri generalnem sekretarju OZN dr. Waldheimu, obisk pri predsedniku zveznega izvršnega sveta SFRJ Djuranoviču, prikaz našega stanja v Ženevi, manifestacije naše borbene življenjske volje v Senthakobu, Škocijanu, Dobri vasi in Pliberku, pa tudi na našo vsebolj prepričljivo angažiranost za gospodarsko in socialno krepitev našega človeka.

Vse to je bilo mogoče le s skupnimi naporom nas vseh brez razlike svetovnonazornega in političnega gledanja ter ob sodelovanju demokratičnih sil avstrijskega naroda.

To frontovsko obliko boja za naše nacionalne in socialne pravice moramo ohraniti tudi v novem letu, kajti kadar gre za osnovne nacionalne, to je za človekove in splošne demokratične pravice, ni mesta za samosvoje in sebične interese. Zato se bomo tudi v bodoče odločno zavzemali za enotnost proti vsakomur, ki bi iz kakršnihkoli ideoloških težej, ozkostrankarskih interesov ali sebičnih ambicij poskušal razbiti ali zrahljati našo strnjeno fronto v borbi za doseg pravic, ki nam grejo!

Neresnica ne bo resnična pa naj jo še tako trmasto ponavljajo

● V zadnji številki našega lista smo v članku, kjer je bilo govora o vprašanju sprejemanja slovenskega TV-programa na južnem Koroškem, med drugim ugotovili, da se spričo večletnega zavlačevanja tozadevnega privoljenja s strani Avstrije vedno bolj utrjuje prepričanje, da se za odklonilnim stališčem avstrijske strani skrivajo povsem določeni vzroki in nameni: da ne gre za tehnične vzroke, temveč za politične namene.

● Danes lahko sporočimo, da je RTV Ljubljana v ponedeljek 26. 12. 1977 začela redno oddajati svoj televizijski program prek pretvornika na Peči. Ta pretvornik odaja na 47. kanalu na UHF področju z vertikalno polarizacijo ter bo s televizijskim signalom pokrival na Koroškem Ziljsko dolino do Šmohorja ter področje okoli Beljaka do Baškega jezera.

Začetek obratovanja pretvornika na Peči pa je na Koroškem povzročil nov „preplah“. Spet slišimo oz. beremo alarmantne vesti, češ, da bo 10 do 25 tisoč gledalcev na Koroškem prizadetih v sprejemanju avstrijskega TV-programa, ker bo pretvornik Peč povzročal hude motnje na obširnem področju. Meritve, ki so jih meseca septembra opravili avstrijski strokovnjaki, pa so privedle do povsem drugačnih ugotovitev.

Predvsem so avstrijski strokovnjaki ugotovili, da krivda za deloma slab sprejem avstrijskega programa nikakor ni na jugoslovanski strani, ampak na avstrijski. Gre v prvi vrsti za pretvornik Bleiberg-Wiesen, o katerem so meritve pokazale, da bi bilo njegovo območje z vključitvijo pretvornika na Peči

najbolj prizadeto. Toda prav glede pretvornika Bleiberg-Wiesen so avstrijski strokovnjaki ugotovili, da je samo na eni od šestih merilnih točk v Bleibergu lastni avstrijski signal ustrezen normam, na drugih petih merilnih točkah pa je veliko prešibek, daleč pod minimalno normo, ki je bila sprejeta na mednarodni konferenci v Stockholmu. To pomeni, da je signal pretvornika Bleiberg-Wiesen za 6 krat (točno 6,3) premajhen za normalni sprejem z zunanjo anteno; posledica tega je, da gledalec avstrijskega programa dobi le 0,16 vrednosti od signala, kakršnega bi potreboval za normalen sprejem.

Tako torej iz ugotovitve avstrijskih strokovnjakov jasno sledi, da za motnje oz. slabši program na omenjenem področju ni toliko kriv

pretvornik Peč, temveč leži krivda predvsem pri lastnem pretvorniku Bleiberg-Wiesen! Zato so na podlagi teh ugotovitev tudi prišli do zaključka, da je edini problem v tem, da bo pretvornik Bleiberg-Wiesen po vključitvi pretvornika Peč treba preglasiti s 47. kanala na kak drugi kanal (tozadevni stroški bi po mnenju strokovnjakov znašali največ 1500 šilingov). Hkrati pa so avstrijski strokovnjaki ugotovili, da okolica Bleiberga ni edino slabo oskrbovano področje, marveč so na Koroškem tudi še druge „sive lise“, kot npr. Gospa sveta, Tešinja vas (Tessendorf), Poče itd.; tudi za ta področja bo moral poskrbeti ORF, da bodo oskrbovani s TV signali.

Razširjevalcem alarmantnih vesti o „jugoslovanskem motenju praznične TV“ so pošteno stopili na gobec avstrijski strokovnjaki z rezultati svojih meritev. Kakor so izmišljene, neutemeljene in torej zlobne trditve o motnjah, pa so neresnične tudi izjave, da gre pri kanalu 47, na katerem oddaja pretvornik Peč, za „avstrijski“ kanal. S stockholmskim planom je 47. kanal dodeljen med drugimi tudi Avstriji in Jugoslaviji, tako da o kakem ekskluzivnem lastništvu omenjenega kanala (kakor seveda tudi drugih) sploh ni govora!

Kljub temu pa je deželni glavar Wagner svoječasno avtoritarno postavil trditve, da gre za „avstrijski“ kanal in zdaj KTZ marljivo ponavlja za njim to trditve — čeprav go-tovo oba vesta, da ni resnična. Vendar neresnica ne bo postala resnična, pa naj jo še tako trmasto ponavljajo. To velja tudi glede trditve o „motnjah“, ki so jih avstrijski strokovnjaki sami ovrgli in s tem postavili v pravo luč vse tiste, ki si že leta izmišljajo tehnične vzroke, da se za njimi skrivajo s svojimi političnimi nameni. Jugoslovanska stran je to prozorno igró dolgo prenašala z občudovanja vrednim potrpljenjem. Končno ji je bilo slepomišljenja dovolj in je dala pravičen odgovor: ne da bi še naprej čakala na milostno privoljenje Avstrije, je vključila pretvornik Peč in s tem vsaj delu koroških Slovencev omogočila sprejemanje slovenskega TV-programa.

PORAST SVETOVNEGA PREBIVALSTVA:

Vsako sekundo 4 otroci

„Jugoslavija je v Evropi prav gotovo najbolj pester, najbolj večbarven mozaik narodov. Hkrati pa je to — kljub dejstvu, da v njej živi toliko narodov, da obstaja toliko kultur, jezikov, ver, toliko različnih tradicij z razlikami v razvitosti, šegah in običajih — homogena dežela. Homogena zato, ker je rešila narodnostno vprašanje, vprašanje odnosov do narodnostnih manjšin.“

Tako je dejal predsednik SZDL Slovenije Mitja Ribičič v oddaji, v kateri je ljubljanska TV pred dnevi v posebni oddaji TV studia Koper-Capodistria obširno prikazala položaj italijanske narodnosti na Koroškem. Predsednik Ribičič je menil, da je načela, ki so bila sprejeta v ustavo in zakone, treba stalno uresničevati v živih praksah. Posebej glede dvojezičnega šolstva je med drugim naglasil:

„Čeprav ga še tako dobro negujemo in mu omogočimo še tako dobra sredstva in pogoje za delo, se manjšinsko šolstvo ne bo moglo razvijati, če ne bodo v krajevni samoupravi na celotnem dvojezičnem, narodnostno mešanem področju ustvarjeni pogoji in ozračje popolnega sožitja med večinskimi in manjšinskimi narodom. „Manjšina“ se mora z vso svojo kulturo, s svojim gospodarskim prizadevanjem, s svojim jezikom počutiti za večinski narod kot doma, da stanuje kupno z njim v isti hiši. To pa pomeni, da mora predvsem večinski narod osvojiti popolno načelo dvojezičnosti in pravzaprav tisto, kar ustvarja ozračje popolnega sožitja med večino in manjšino.“

Odločno pa je predsednik Ribičič zavrnil politiko raznarodovanja ter poudaril:

„Zelo jasno in zelo odločno se je treba upreti vsaki tezi o tako imenovani naravni asimilaciji kot naravni zakonitosti, kot samotoku, ki pač svet vodi do tega, da se mali narodi spajajo z velikimi. To ni resnična slika, ker ni naravne asimilacije. Vsaka asimilacija je namreč povezana z neenakopravnimi odnosi, ki jih vsiljujejo hote ali nehoti razmere na posameznem področju. Zato se mi zdi, da je manjšinsko vprašanje v prvi vrsti večinsko vprašanje. To po-

meni, da se mora večina boriti proti lastnemu nacionalizmu in lastnim težnjam po asimilaciji, in mora vzpostavljati na področju, kjer živi v sožitju z manjšino, ozračje popolnega zaupanja, popolne enakopravnosti, celovite dvojezičnosti v kulturnem, družbenem, gospodarskem in javnem življenju. Šola pa, ki je osrednja institucija, ki vzgaja mladi rod manjšine, bo v taki klimi nujno morala napredovati. V določenem smislu se bo ta šola iz manjšinske šole vse bolj spreminjala v dvojezično šolstvo, kjer se bodo otroci enega in drugega naroda učili enakopravno oba jezika in ga potem tudi v vsem svojem nadaljnjem življenju in delu obvladali.“

Po podatkih demografske statistike OZN je število svetovnega prebivalstva že preseglo 4,2 milijarde. Kako hitro se človeštvo množi, zgovorno kaže podatek, da se na svetu rodi vsako sekundo po štirje otroci. V letu 1978 pa se bo svetovno prebivalstvo pomnožilo za nadaljnjih 83 milijonov ljudi, kar ustreza skupnemu številu prebivalstva Francije, Belgije, Nizozemske in Švice ali pa desetini kitajskega prebivalstva. Kitajska je namreč dežela z največjim številom prebivalstva, saj živi v njej okoli 825 milijonov ljudi.

Poleg Kitajske je na svetu le še šest dežel, ki imajo nad sto milijonov prebivalcev. To so: Indija, Sovjetska zveza, Združene države Amerike, Indonezija, Japonska in Brazilija. Med evropskimi deželami ima največ prebivalcev Zvezna republika Nemčija, in sicer 62 milijonov. Značilnost Nemške demokratične republike pa je v svetovnem merilu redki in med razvitimi industrijskimi deželami sploh enkratni pojav: število njenega prebivalstva se je v primerjavi z letom 1950 znižalo za poldrugi milijon.

Sicer pa so evropske dežele — tako zahodne kot vzhodne — sploh zaskrbljene zaradi nenehnega zniževanja števila rojstev v minulih petih desetletjih. Kljub precejšnjemu številu priseljencev živi sedaj na „stari celine“ manj kot petina svetovnega prebivalstva, medtem ko so imele evropske dežele še leta 1950 skoraj četrtno vseh zemljanov. Povprečni letni prirastek prebivalstva v Evropi znaša 0,6 odstotka ter sega od 0,08 odstotka v Nemški demokratični republiki do 3,47 % v Andorji. Na prelomu stoletij bo živelo v evropskih deželah 539 milijonov ljudi, kar pomeni, da se bo število Evropejcev zvišalo za 66 milijonov.

Največ zemljanov živi v Aziji, in sicer 57 odstotkov

svetovnega prebivalstva, na drugem oziroma tretjem mestu pa sta Afrika in Latinska Amerika. Naravni prirastek je največji v Latinski Ameriki, kjer znaša 2,71 odstotka. Približno tak je tudi v jugovzhodni Aziji, na afriški celine pa dosega 2,64 odstotka.

Visoko število novorojencev prinaša deželam v razvoju več problemov. Če bo število njihovega prebivalstva v dosedanjem tempu približno dveh odstotkov na leto, se bo morala proizvodnja hrane podvojiti vsake petindvajset let, če naj ostane prehranjenost na sedanji ravni. Znano pa je, da prav v teh deželah strada okoli 350 milijonov ljudi, zlasti še otroci. Večina teh dežel si zelo prizadeva, da bi dobile nadzor nad številom rojstev, vendar pa demografi navajajo, da je za uravnavanje svetovnega prebivalstva nujno izboljšati nov ekonomski red.

V revnih deželah še vedno umre veliko novorojenčkov, čeprav se umrljivost nenehno zmanjšuje po zaslugi prodora in napredka zdravstvene službe. V afriških deželah umre povprečno vsak četrty novorojenček, na azijski celine vsak deseti, v Evropi pa v statističnem povprečju vsak štirideseti.

Življenjska doba povprečnega zemljana se je podaljšala, vendar so glede tega velike razlike med prebivalstvom razvitih držav in dežel v razvoju. Na lestvici dolgoživosti so slej ko prej na prvem mestu ženske in moški iz skandinavskih dežel. Povprečen Evropejec doseže zdaj 71 let, Afričan pa umre v 46. letu starosti.

Prirastek svetovnega prebivalstva znaša zdaj 1,9 odstotka. Če se bo obdržal na sedanji ravni, se bo svetovno prebivalstvo podvojilo čez 37 let, še čez devet let (do leta 1987) pa bo doseglo pet milijard.

Razsodba ustavnega sodišča

Ustavno sodišče na Dunaju je — kakor smo že obširno poročali — na javni obravnavi, ki je bila 6. oktobra, obravnavalo pritožbe skupine slovenskih mladincev, ki so se na vrhovno sodišče pritožili zaradi ravnanja varnostnih organov ob odkritju brambovskega spomenika lani avgusta v Škocijanu, kjer so mlade koroške Slovence brutalno napadli, jih vklejene odvlekli v zapor in jih tam pretepali. V enem primeru je bila razsodba ustavnega sodišča dostavljena že v prvi polovici decembra, razsodba o ostalih pritožbah pa prejšnji teden.

V primeru 3 pritožnikov je ustavno sodišče ugotovilo, da je policija z njimi ravnala nečloveško in poniževalno, kar predstavlja kršitev tozadevnega določila avstrijske ustave, predvsem pa tudi člen 3 konvencije o človekovih pravicah. Pri dveh od teh treh ter pri nadaljnjih 10 pritožnikih je ustavno sodišče ugotovilo, da ravnanje varnostnih organov predstavlja kršitev ustavno zagotovljene pravice do osebne svobode, kar je v nasprotju s členom 8 državnega temeljnega zakona. Prav tako pa je ustavno sodišče spoznalo za nezakonito tudi aretacijo 10 pritožnikov, ki jih je policija aretirala v Sinči vasi, kjer so zahtevali izpustitev njihovih v Škocijanu aretiranih in v Sinči vasi zaprtih prijateljev.

Nasprotno pa je ustavno sodišče zavrnilo pritožbo 15 pritožnikov z utemeljitvijo, da z njihovo aretacijo, vklestitvijo in pridržanjem v zaporu ni bila kršena nobena ustavno zajamčena pravica. Pri tej odločitvi se je ustavno sodišče ravnalo po „verodostojnih“ pričevanjih varnostnih organov (nasprotno pa pričevanja žrtve policijskega nasilja za sodišče očitno niso bila dovolj „verodostojna“).

Za primere, v katerih je ustavno sodišče ugodilo pritožbam, je bilo notranje ministrstvo obsojeno na poravnavo stroškov v višini 30.391,20 šilingov, v primerih, kjer so bile pritožbe zavrnjene, pa morajo pritožniki poravnati stroške v višini 14.742 šilingov.

Ne da bi razsodbe ustavnega sodišča v tem kratkem poročilu podrobneje komentirali, pa je ob njej le mogoče ugotoviti, da pomeni razkrinkanje in obsodbo oblasti in uradnih dejavnikov na Koroškem, ki se v svojem zatiralnem odnosu do Slovencev poslužujejo celo protizakonitega nasilja in zavestnega kršenja ustave ter mednarodnih konvencij.

Ne le zveneče izjave tudi tiho podrobno delo je potrebno

Čeprav morda v zadnjem času ni bilo velikih spektakularnih akcij, se delovanje Solidarnostnega komiteja za pravice manjšin predvsem med nemškogovorečimi sodeželani nadaljuje v nezmanjšani meri. In ravno to tiho, drobno delo je morda še bolj potrebno, ker je predpogoj za javno nastopanje. Naj spomnimo samo na nekatere večje akcije, ki jih je Solidarnostni komite izvedel v preteklem letu. Mimo stalnega nastopanja z letaki predvsem pred šolami je komite mobiliziral za aprilsko protestno vožnjo na Dunaj, konec maja pa je bil eden od pobudnikov zadnje velike demonstracije v Celovcu, kjer je okoli 1500 ljudi protestiralo proti političnim procesom in za njihovo ukinitve.

Ko so 1. julija začele veljati odredbe k zakonu o narodnih skupinah, je komite pozval na enoten nastop proti temu kratenju demokratičnih pravic.

Pozivu so se odzvale osrednje slovenske organizacije, Združenje socialističnih študentov in Komunistična zveza Avstrije, ki so skupno izdali informativen plakat v nemščini, o tem, kaj bi bilo pravično za mirno sožitje na Koroškem, in tem, kako najnovejša zakonodaja to mirno sožitje preprečuje. Razen tega je 1. julija na Starem trgu v Celovcu bila informacijska prireditve.

Solidarnostni komite, ki se je tudi čez poletje redno sestajal, je podprl vse akcije krajevnih odborov Zveze slovenske mladine tako z lastnimi letaki kot tudi z mobiliziranjem in propagiranjem pravičnega postavljanja dvojezičnih krajevnih napisov.

Koroško časopisje, predvsem še Volkszeitung, je bombne atentate, ki so prišli kot nalašč za hujskanje proti protestu slovenske mladine, izrabilo med drugim tudi za frontalni napad na posamezne člane Solidarnostnega komiteja, kar je šlo celo do ogrožanja delovnega mesta. Državna policija je po svojih kanalih „vplivala“ tako, da imajo nekateri sodelavci komiteja težave s stanovanjem. Torej napadi na elementarne človeške pravice: na delo in na stanovanje.

Drugi časopisi pa proti članom komiteja nastopajo s sodnimi obravnavami zaradi žalitve časti, ker je komite v sporočilu za tisk ob škocijanski bombi obsodil difamirajoče pisanje koroških časopisov.

Na pobudo Solidarnostnega komiteja so za praznik koroškega šovinizma v oktobru slovenske mladinske organizacije skupno s komitejem priredile dvojezično Oktobersko areno, ki je prvič s praktičnim zgledom pokazala, da je na enakopravni osnovi vsekakor možno mirno sožitje obeh narodov. Hkrati je bila Oktobrska arena „vojna napoved“ koroškemu šovinizmu, ki ga ob plebiscitnem praznovanju vsako leto znova aktivizirajo za vnašanje nacionalističnega strupa med ljudstvo.

Med temi večjimi akcijami se je komite redno sestajal in začel tudi z izobraževanjem lastnih članov. Zlasti se člani komiteja z referati in diskusijami spoznavajo z zgodovino koroških Slovencev in te svoje diskusije razširjajo tudi npr. na člane evangelizacijske mladine in druge. Pred tednom dni pa je komite izdal dokumentacijo o poletnih dogodkih, posebno še o pisanju koroških časopisov.

Krško med včeraj in jutri

Utrinki v luči tesne povezave s Koroško

Malo jih je med nami na Koroškem, ki poznajo čudovito pokrajino, kjer se Sava prebije skozi gričevje na prostrano ravnino, v kateri se združijo s Krko. Izhodišče in središče tega polja je mesto Krško, ki mu daje tudi ime. Nedavno so v Krškem obhajali 500-letnico podelitve mestnih pravic. Kot običajno s proslavami in odkritjem spomenika v spomin „kmečkemu kralju“ Matiju Gubcu, katerega kip je bilo zadnje delo kiparja Toneta Kralja. Ob 500. jubileju 500-letnice mesta pa je kupščina občine Krško izdala tudi poseben zbornik „Krško skozi čas (1477—1977)“.

V povodni takšnih knjižnih izdaj in priložnostnih publikacij, ki nas dan za danem zasipava, predstavlja ta zbornik izjemen pojav — ne le v slovenskem merilu. To velja že za obseg skoraj 900 strani, za bogato opremo z dokumentarnimi gradivom, črno belimi in barvnimi ilustracijami ter priloženo pregledno karto občine Krško. Težje in težje pa mu daje predvsem okoli 50 letni del prvi objavljene samostojne študij, razprav in zapisov, ki ponujajo izreden dokument bogate preteklosti, današnje stvarnosti in pravne zaverovanosti v bodoči razmah pravic Krškega.

Z vrsto posameznih študij, ki dosega raven monografij, razpenja zbornik svoj lok od sive pradednine do današnjega dne in pri tem zavestno zajema tudi širši prostor. Zanimivo v tej zvezi je za nas, kako pestra je skupnost in povezanost v usodi in zgodovini naše Koroške s pokrajino ob vznožju Gorjancev.

Ze na prehodu iz drugega v prvo tisočletje pred našim štetjem sta vidni v takomenovani kulturi žarnij grabič povezana in pretok ljudi s severa na jug, od Drave ob Sotli do Save in prek Save ob Krki na dolenski območje. Po tej poti so prodirali proti severu Iliri. Kakor na Koroškem, se nahajajo tudi ob robovih Krškega polja najdišča takozvane halštatske dobe (okoli 550 pr. n. št.). Bogate so izkopanine iz sledeče naselitve po keltskih Latobikih in Tauriskih. Po prvotnih bojih s temi plemeni so nato Rimljani lažje in mirno prodirali v noriško kraljestvo s središčem na Koroškem. Od tedaj je področje ob Savi in Sotli pripadalo njihovi provinci Pannonia. Po velikih sunkih preseljevanja, ko so po vsej današnji slovenski zemlji prehajala ljudstva Hunov, zahodnih Gotov, vzhodnih Gotov in Langobardov, so se tudi na tem področju stara naselbina jedra izpraznila ter so jih poselili v Alpe prodirajoči Slovani. Ob primerjavi raznih najdenih predmetov (uhani, prstani, zaponke, obroči, orodja in orožja) je očita podobnost z najdbami na Koroškem, samo s po-

membno razliko, da pri nas doslej nemško koroško zgodovinske noče ugotoviti njihovega staroslovskega izvora.

Na novo povezavo naletimo v fevdalni dobi, ko je koroška grafica Hema iz plemiške rodovine Breže-Selskih po smrti svojega moža, savinjskega krajišnika grofa Viljema in svojega sina darovala leta 1043 v zameno za nekatere na Koroškem pridobljene pravice salzburškemu nadškofu Sevnico, Brežice, Videm in Rajhenburg ter s tem močno posegla v razvoj cerkvene organizacije na levem bregu Save.

Pozneje, leta 1202, so Adalbert, Bertold in Lupold grofje Bogenski pred vrsto odličnikov, med katerimi je bil tudi koroški vojvoda Ulrik, pri Gospe sveti na Koroškem podelili grad Krško z vsemi pripadniki salzburški cerkvi in ga od nje sprejeli v fevd.

Kraj Kostanjevica, ki se prvič omenja leta 1091, kot mesto pa leta 1252, je bil tedaj središče velikega spanheimskega gospostva, ki jim je služil kot poletni dvorec. Imel je živahno trgovino in nekaj časa celo kovnico denarja. Leta 1226 so koroški Spanheimci začeli graditi v neposredni bližini Kostanjevice samostan v značilnem cistercijskem slogu, v katerem so leta 1234 naselili bele menihe iz našega Vetrinja.

Tudi listina za mesto Krško iz leta 1477, s katero je povzdignil cesar Friderik III. trg Krško v mesto, omenja Koroško, ki so jo v tedanjih časih prav tako kot Štajersko in Kranjsko pustili Turki. Obramba pred njimi je bila tudi povod za podelitev mestnih pravic Krškemu, ki je spadalo v vrsto utrjenih gradov in mest proti turškim vpadom.

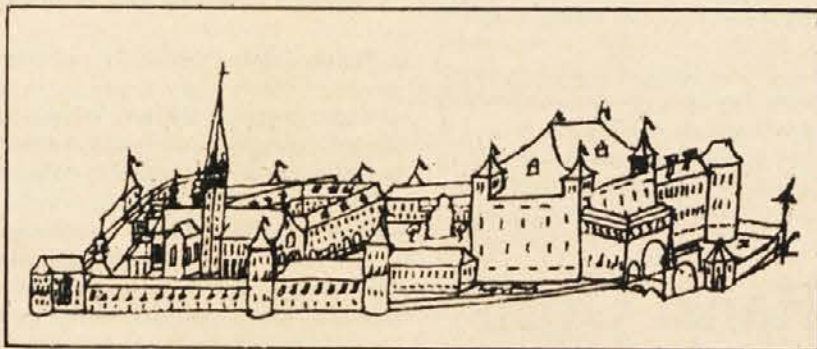
Posebno močne so vezi, ki so zrasle iz trdega zatiranja slovenskega kmeta v skupen upor na Koroškem, Kranjskem, Štajerskem in Hrvaškem v času kmečkih puntov. Borba za „stara pravda“ je združevala kmečke upornike proti združeni vojski fevdalcev teh

dežel. Ti so leta 1515 najprej zatrli upor na Koroškem, nato pa pod poveljstvom Jurija grofa Herbersteina s strašanskim pokolom na Krškem polju v ostalih deželah. Odmev te morije po deželah srednje Evrope potrjuje pesem nemških landsknehtov, v kateri se kot refren ponavlja klic „Leukhup leukhup leukhup woga gmaina“ in geslo „Stara praua“. Ta dva refrena na letaku iz leta 1515 predstavljata prve slovenske tiskane besede, ki jih doslej poznamo. Na Koroškem pa se je iz te dobe ohranila strašna vest o ognjenem kronanju Matije Gubca v Zagrebu.

Prav v tej dobi se je rodil v Krškem znameniti Jurij Dalmatin, kateremu zahvaljujemo prvo slovensko biblijo. V spremenjenih razmerah so to izdajo slovenskih protestantov tokrat kranjski, koroški in štajerski deželni stanovni celopodprli in jo širili med ljudstvom vseh treh dežel.

Kulturna dejavnost veže Koroško in Krško področje tudi še v nadaljnjem primeru: baron Janez Vajkard Valvasor, ki izvira po kranjski veji tega rodu prav iz krškega področja, je poleg drugih kulturno-zgodovinskih del in opisov izdal dve za zgodovino in topografijo slovenskih dežel nepogrešljivi knjigi — leta 1688 „Popolno topografijo stare in sodobne nadvojvodine Koroške“ v nemškem besedilu s številnimi bakrorezi ter leta 1689 prav tako v nemškem jeziku pisano „Slavo vojvodine Kranjske“ v obsegu 3532 strani in z bogatimi ilustracijami. Umrli je leta 1693 v Krškem.

V novejši dobi narodnega prebujanja je povezal naše šolske probleme na Koroškem s svojim delom kot pedagoški pisatelj in učitelj Ivan Lapajne, ki je deloval od leta 1878 na meščanski šoli v Krškem. V 90-ih letih prejšnjega stoletja je objavil med drugimi študijo o zaslužnem koroškem deželnem šolskem nadzorniku Simonu Rudmašu, ki je z Andrejem Einspielerjem in Valentinom Janežičem sodelo-

Valvasorjeva risba cistercijskega samostana v Vetrinju, odkoder so beli menihi prišli leta 1234 v Kostanjevico na Krki.

Personen-Ausweis

SL. Umsiedler Nr.: 20 8009

für

Name: M a r k e t a

Vorname: Stefan

Geboren am: 23.12.97

in: Ruden-St. Nikolai

Beruf: Bauer

Letzter Wohnort: St. Nikolais

SL. Umsiedlung aus der Untersteiermark.

Klagenfurt

Rathenbourg, den 14.4.1948

I. A.

M. Marketa

Prisilno izseljevanje Slovencev v času nacističnega režima so je pričelo ob Savi in Sotli, nadaljevalo pa ob Zilji in Dravi. Nacisti so izvajanje svoje genocidne politike celo birokratsko poenostavili: tudi koroški slovenski izseljenci so prejeli isto „izkaznico“, kot so jih prej imeli za pregnane Slovence na štajerskem.

val pri kulturnem prebujanju koroških Slovencev.

Tudi v najkratejšem obdobju slovenskega naroda imamo koroški Slovenci in Krško skupnost, ki je druge pokrajine v takšni izmeri niso poznale: prisilno izseljevanje Slovencev po nacističnih okupatorjih se je pričelo ob Savi in Sotli, nadaljevalo pa ob Zilji in Dravi. Pripravljal ga je isti štab v Celovcu in Gradcu. Skupnost akcije najbolj jasno izpričuje dejstvo, da so imele izkaznice izseljenih koroških Slovencev prvotno celo isti naslov „Sl. Umsiedlung aus der Untersteiermark“ ter kot kraj izstavitve „Reichenburg“. Iz gradu Rajhenburg je aprila 1942 prišel iz tamošnjega preselitvenega štaba zvesti neposredni pooblaščenec Himmlerja esesovski brigadni general Kurt Hintze v Celovec, da je tu nadaljeval svoje zločinsko delo. Zrve teh genocidnih ukrepov so se srečavale v uničevalnih taboriščih širrom nemškega rajha. Neprekinjena torej sega veriga skupne usode skozi stoletja.

Zgodovina pa je samo del zbornika. V široko zasnovanih, znanstveno tehničnih monografijah obravnava jezikovna, literarna in kulturno-umetniška vprašanja in pojave krškega okolja. Spremlja življenjsko pot in delo znamenitih rojakov iz tega področja, opisuje pomembni prispevek njegovih prebivalcev v revolucionarnem in oboroženem upor proti nemškimi okupatorjem ter široko analizira gospodarske, socialne in kulturno-vzgojne probleme sedanosti v občini. Priznan je z vso problematiko tudi najvidnejši simbol življenjske sile in odraz sedanjih prizadevanj in naporov za nadaljnje napredovanje Krškega — železobetonska kupola nad reaktorjem

jedrske elektrarne, ki se kot monolit dviga iz silhuete Krškega.

Lahko zaključimo poročilo o zborniku z ugotovitvijo, da je vreden naslednik znamenitega predhodnika: kot rezultat široke zasnove, širokega kroga sodelavcev, visoke znanstvene ravni in strokovne doslednosti je nastalo delo, ki po tehtnosti in pomenu presega krajevna merila in se uvršča med knjige vseslovenskega pomena.

Kakor Janezu Vajkardu Valvasorju v njegovem času je bilo za udejanjenje tega zbornika očito odločilno merilo, pritegniti najboljše dosegljive strokovnjake in poznavalce kraja. Zato izžareva „Krško skozi čas“ zakoreninjenost v preteklosti in rodni tleh, globoko spoštovanje do kulturne dediščine in ustvarjanja, pravtako pa neustrašeno soočanje s problemi današnjega časa in s perspektivo bodočega razvoja. In nič manj kot iz publicistične in znanstvene dejavnosti J.V. Valvasorja odseva iz zadnje podrobnosti zbornika zaznavna ljubezen in povezanost njegovega pobudnika in urednika prof. Lada Smrekarja in njegovih sodelavcev, ki jim je uspelo podati prepričljivo pričevanje o Krškem in njegovih ljudeh v preteklosti in sedanjih dneh.

Ko primerjamo ta „krajevni“ zbornik z objavami ob takozvani tisočletnici Koroške, ponovno ugotavljamo opazno siromašnost mnogih produktov sedanje koroške znanosti. Se najboljše njeno delo za leto 1976 je ponatis topografije Koroške znamenitega Janeza Vajkarda Valvasorja. Do nje enakovrednega dela sedanosti, kakor so ga izdali občani Krškega, se koroška uradna znanost tako kmalu ne bo povzpela.

Dr. Miran Zwitter

DR. ANTON SVETINA

Prispevki k zgodovini Beljaka in okolice

Dne 9. maja 1582 sta namreč generalni vikar ljubljanske škofije Sebastijan Samujen ter stolni prošt in nadžupnik v Radovljici Kašpar Freydenchuss izročila župnijo novo postavljenu vikarju Sebastijanu Močeradniku, ki je moral ob tej priliki podpisati reverz s tole vsebino:

1. Vsa cerkvena opravila mora vestno izvrševati po principih katoliške vere in mora dostojno živeti;
2. ker ima župnija dolgov, naj plačuje za štiri leta ljubljanskemu stolnemu kapitelju kot dotacijo le 24 goldinarjev letno;
3. vsako leto mora predložiti kapitelju obračune o plačilu davkov in o dohodkih župnije, v štirih letih pa naj ne jemlje od dohodkov ničesar za sebe, dokler ne bodo deželi poravnani vsi dolgovi;
4. če bi prišlo do kakih sporov, mora predhodno obvestiti ljubljanski stolni kapitelj, predno začne kako pravdo;
5. v teh štirih letih mora dati popravljati poslopja ter obdelovati polja na lasten račun, po preteku tega časa pa bo prejemal kot podporo za vzdrževanje zgradb od kapitelja letno po 6 dukatov;
6. če bo prišlo pri podložniških kmetijah do kakih sprememb, mora polovico dobljenih pristojbin odvesti stolnemu kapitelju;
7. če se bo vršila kaka vizitacija župnije, mora dotičnega odposlanca brezpogojno sprejeti,

dobil pa bo za prehrano duhovnika dnevno po 4 krajcarje, za prehrano hlapca pa 3 krajcarje.

Sebastijan Močeradnik je bil poprej vikar v Dvoru in je šmiklavško župnijo upravljal začasno že od začetka leta 1582. Dne 12. marca 1582 je prosil ljubljanski stolni kapitelj, naj namestijo pri župniji sv. Miklavža drugega vikarja. Ponovno piše 18. aprila 1582 kapitelju v Ljubljano, da je dobil službo v Velikovcu in naj kapitelj pošlje za službo škofijskega upravitelja, da bo napravil s njim obračune dohodkov in izdatkov župnije sv. Miklavža, ki jo mora začasnou upravljati. Stolni kapitelj pa tej njegovi prošnji ni ugodil in ga je maja 1582 postavil za stalnega vikarja šmiklavške župnije.

V listinskih virih ljubljanskega škofijskega arhiva naletimo po letu 1570 tudi na čedalje številnejše tožbe, pritožbe, pravde in spore v zadevah izvrševanja odvetništva nad župnijami beljaškega cerkvenega okrožja, v zadevah plačevanja davkov in v zadevah oddajanja cerkvenih zemljišč v zakup. Navedem naj nekaj primerov:

Dne 23. junija 1575 vprašuje Jurij pl. Wichenstein, vicedom bamberške škofije v Wolfsbergu, v pismu Leonharda Amblacherja, oskrbnika grada in gospostva Landskron, kaj je z obračunom cerkve sv. Miklavža, ker sta cerkvena ključarja trdila, da ga lahko napravita brez sodelovanja oskrbnika gospostva Landskron.

Dne 28. septembra 1579 je vikar Frotunat

Marolt pojasnil v pismu lastniku gospostva Landskron oziroma njegovemu oskrbniku Leonhardu Amblacherju, kako se plačujejo cerkveni davki in pobira desetina. To pismo je bilo v zvezi s pravdo, ki je tekla pred dvornim večem v Celovcu med lastnikom grada in gospostva Landskron Bartolomejem Khevenhüllerjem in vicedomom bamberške škofije v Wolfsbergu v zadevi izvrševanja pravice odvetništva nad župnijo sv. Miklavž v Beljaku. V tej pravdi je deželni upravitelj Koroške baron Tanhausen prosil deželno glavarstvo Kranjske, naj mu pošlje prepis ustanovne listine ljubljanske škofije, ker se je grof Khevenhüller skliceval svojčas v tožbi zoper ljubljanski stolni kapitelj na to listino. Leta 1580 poroča o tej pravdi vikar Marolt ljubljanske škofi, da je nastal spor med grofom Khevenhüllerjem in zastopnikom bamberške škofije zaradi tega, ker sta cerkvena ključarja cerkve sv. Miklavža, ki sta bila beljaška meščana, delala cerkvene obračune v svojih hišah v predmestju Beljaka na ozemlju bamberške škofije, Khevenhüller pa je v tožbi zahteval, da se morajo ti obračuni delati v gradu Landskron.

Leta 1589 je prišlo do ponovnega spora med grofom Khevenhüllerjem in vicedomom bamberške škofije. Ko sta namreč dne 14. marca 1589 polagala oba cerkvena ključarja župne cerkve sv. Miklavža, Jurij Gurfelder in Mert Palmut, oba sta bila beljaška meščana in mesarja, cerkvene obračune, sta bila pri polaganju teh obračunov navzoča tudi namestnik bamberškega vicedoma iz beljaškega grada Martin Behamb in beljaški mestni sodnik Krištof Strobl. Behamb je te obračune potrdil v imenu bamberškega škofa „als ordentlich Vogtherrn“. Tu si je namestnik bamberškega

škofa enostavno prilastil pravice odvetništva nad župnijami beljaškega cerkvenega okrožja verjetno iz razloga, da je bil lastnik grada in gospostva Landskron grof Bartolomej Khevenhüller protestant. Bartolomej Khevenhüller se seveda, četudi je bil protestant, ni mogel strinjati s takim vmešavanjem bamberškega škofa v njegove stare fevdalne pravice odvetništva nad temi župnijami, vsled česar je vložil pritožbo in tokrat neposredno na samega deželnega kneza nadvojvodo Karla v Gradcu. V zvezi s to pritožbo je dvorna pisarna v Gradcu vprašala škofijski stolni kapitelj v Ljubljani za mnenje; ta je poročal dne 27. maja 1589 v Gradec sledeče: Kljub temu, da je bila odvetščina v znesku dveh goldinarjev redno vsako leto poslana gosposčini v Landskron, je grof Bartolomej Khevenhüller dal zapleniti cerkev v St. Rupertu in je tam pred leti nastavljal protestantskega predikanta. Njegov oče Jurij Khevenhüller je za časa svojega življenja pred leti ravnotako vzel v oblast župno cerkev v Skočidolu, odstavil je tam katoliškega duhovnika in namestil luteranskega; ta predikant je prodal najlepši cerkveni travnik za 100 goldinarjev. Grof Bartolomej Khevenhüller pa sedaj odstavlja tudi katoliške duhovnike v župnijah Dvor in Lipa nad Vrbo. Ljubljanski stolni kapitelj je v svoji vlogi predlagal, naj nadvojvoda Karl za razsojo tega spora določi tri komisarje kot nepristranske sodnike in sicer prošta v Velikovcu Gregorja Lapidarja, deželnega upravitelja Koroške Ivana pl. Bosega in deželnega vicedoma Koroške Hartmana Zieglla, ki naj poiščejo v mestu Beljaku primerno sodno mesto in v stvari razsodijo. Kako so se vse te pravde končale, iz arhivskih virov ni razvidno.

(Dalje v prihodnji številki)

Obisk Bergove galerije v Pliberku

Kmalu bodo mogli pozdraviti v pliberški galeriji profesorja Wernerja Berga tridesetletnega obiskovalca, nam je v svojem pozdravu povedal mestni svetnik ravatelj Vavti, ki skrbi tudi za galerijo.

Pred nedavnim smo se namreč v lepem številu odzvali povabilu ZVEZE SLOVENSKEGA IZOBRAŽEN-CEV na obisk razstave našega profesorja Berga v Pliberku. Obisk je bil brez dvoma edinstveno doživetje tudi za tiste, ki smo že večkrat obiskali galerijo; tokrat nas je vodil namreč umetnik sam in nam razlagal in komentiral svoje delo tako živahno in neposredno, da smo se mogli prav uživati v ustvarjanju tega svetovno znanega in priznanega umetnika.

Prof. Berg živi zdaj že 47 let med nami in prodira, kot nam je to povedal, vedno globlje v bistvo našega človeka in našega prostora. „Čisto naravno je, da se priznam

„Noben razum mi ne bi mogel tako dobro svetovati, kot me je vodil in pripeljal med Vas nek instinkt. Ta mi je pravil že v mojih zgodnjih letih, ko sem silil k umetnosti, da je bistvo umetnosti, da se jo zopet naveže na življenje. Da se mora najti oblika življenja, ki sama vsebuje svoj smisel.“ „Da sem se, 27-leten, znašel na Rutarjevi domačiji, je bila usoda ali bolje vrsta naključij. Podjuna, ki je ležala tedaj bolj ob strani tujskega prometa, (še danes nima peron za vlak na dvoj-zično ozemlje, v Celovcu strehe), me je zajela s svojim nepopisljivim čarom. Nenavadni in nepopisljivi so se mi od vsega začetka zdeli tudi prebivalci tega prostora, koroški Slovenci, katerih bistvo še nisem našel nikjer opisano. Spet in spet me prevzame — prispevajo človekovega prastrahu — slika kmetice, ki moli: strma, resna in polna vdanosti. Pogosto se omamljen za-rem poln začudenja v to staro-davno čudovito sliko in se čudim, da je ta izraz zatopljenosti resni-čen, da je to resničnost naših dni in nič muzealno konserviranega.“

Prof. Berg nam je pripovedoval mnogo anekdot iz svojega življenja, o nastanku slik in tudi o komentarjih k slikam. Tako je menda župnik izrazil pri pogledu na sliko „Sove“ svoje zadoščenje nad dej-

stvom, da Berg tudi upodablja naše slovenske nune.

Svoj odnos do narave nam je umetnik razložil s citatom slavnega mojstra lesorezov, Dürerja: „Narava je polna oblik. Kdor jih more iztrgati, ta jih ima.“

Predsednik Zveze slovenskih izobrazencev dr. Pavle Apovnik se je zahvalil profesorju Bergu za izvrstno vodstvo in mu podaril knjigo Haas/Stuhlpfarrer „Österreich und seine Slowenen“, ki predstavlja tudi sliko koroških Slovencev, sliko nemškogovorečih kot nas slika tu-di prof. Berg.

Zveza slovenskih izobrazencev ima v svojem sporedu še nadaljne podobne obiske umetnikov in že danes vabi vse prijatelje likovnega izražanja, da se udeležijo polno-številno prihodnje prireditve, ki jo bo naznanila po tednikih.

F. K.

Krajevni odbor Zveze sloven-ske mladine Škocijan prireja

PLESNI TEČAJ

Interesenti naj se prijavijo pri Milanu Wutteju in Danici Kežar. Prvi tečaj bo v soboto 7. januarja 1978 ob 16. uri pri Uranku - Wutteju na Veselah.

k tistim, ki predstavljajo vsebino mojega ustvarjanja“, je poudaril prof. Berg in nadaljeval, da je „vidni izraz naroda navadni človek, kmetica s adrci pri božji službi, fant pri kegljanju, delavec zgo-daj zjutraj na železniški postaji!“ Zato prof. Berg tudi odklanja „čar narodnih noš“, ki niso naravne in so le nekaj nakit, ki polvarja na-ravno izpoved našega lika, naše-ga človeka. Tudi s folklornim pristopom naših društev se prof. Berg ne more sprijazniti. Navadni človek je zelo velik v svojem izrazu, svo-jem izžarevanju. To kažejo tudi slike, ki smo jih videli v galeriji.

Ob koncu leta

Ko gre leto proti kraju, se po na-vadi vedno vprašujemo, kakšno bo kaj prihodnje leto; za minulo pa ugo-tavljamo ali je bilo dobro ali ne. Za leto 1977 lahko samo ugotovimo, da je bilo za nas koroške Slovence najslabše po vojaškem zlomu nacizma v zadnji vojni. Položaj, ki je nastal ob uveljavitvi odredb k zakonu o na-rodni skupinah — ki jih smatramo za ponižanje slovenskega ljudstva na Koroškem — je bistveno poslabšal stanje naše narodne skupnosti in predstavlja eklatantno kršitev držav-ne pogodbe. Torej to leto je bilo črno leto za koroške Slovence. Kljub temu se seveda ne bomo nehalo bo-riti za naš narodni obstoj. Boj na-rodov in narodnosti za svoj narodni obstoj je zajel cel svet. Tej napredni miselnosti se tudi Avstrija ne bo mo-gla upirati, saj bo morala končno uvideti, da njeno mesto ne sme biti še naprej med najbolj manjšinam so-vražnimi državami, na svetu.

V upanju in želji za boljšo usodo naše narodne skupnosti imamo seve-da v mislih veliko družino zbrano okrog našega glasila Slovenskega vestnika, ki ima važno vlogo po-sredovalca teženj in borbe slovenske-ga ljudstva ravno sedaj, ko postaja vprašanje naše manjšine v Avstriji, vedno bolj aktualno po svetu.

Ni naš namen delati političnih prognoz, vendar v enem smo si edini, da se bomo tudi v prihodnje morali vztrajno boriti proti načrtnemu raz-narodovanju.

Da bi v tem boju naš list uspešno izpolnjeval to težko nalogo, je vse-kakor potrebno, da ima čim več so-trudnikov in dopisnikov iz vseh naših dolin, ki bodo pomagali s svo-jimi prispevki sooblikovati in po-pestriti našo politično, kulturno in gospodarsko dejavnost.

Sedaj ob koncu leta imamo prijet-

no dolžnost, da se našim prizadev-nim sodelavcem in dopisnikom iskreno zahvalimo za vso izkazano zve-stobo in pomoč, ko so pomagali obli-kovati in širiti naš list med našim ljudstvom. Seveda tudi tokrat pove-zujemo našo zahvalo s prošnjo, da tudi v novem letu ostanete zvesti na-šemu listu, da bo še bolj naš kot je bil do sedaj.

Slovensko prosvetno društvo „Danica“ v Št. Vidu v Pod-juni vabi na

NOVOLETNI KONCERT

ki bo v nedeljo 1. januarja 1978 ob 14.30 uri pri Voglu v Št. Primožu. Sodeluje do-mači mešani pevski zbor in ansambel „Drava“ iz Boro-velj.

Prisrčno vabljeni!

Uspela kulturna prireditev

Spet je bila „aula slovenica“ v Celovcu kraj, kjer se je odvijal po-memben kulturni dogodek. Zveza slovenske mladine in Koroška dijaška zvezda sta v sredo 21. decembra po-poldne vabili na kulturno prireditev pod naslovom „Slovensko delavsko gibanje v zrcalu literature od Can-kearja do Kajuha“.

To lepo uspelo popoldne je priredil kulturni krožek Kluba slovenskih študentov na Dunaju. Člani tega krožka so recitirali odlomke in pesmi velikih slovenskih besednih ustvar-jalcev, ki so posvetili svoja dela giba-nju slovenskega delavstva, da se osvobodi podložniških spon.

Eden najpomembnejših mož s tega področja je bil brez dvoma Ivan Can-kear, ki je dobesedno del svojih stvaritev posvetil psihološko etničnim in socialno kritičnim temam s sociali-stično idejnim poudarkom. Človek, ki je igral veliko vlogo v delavskem gibanju je bil seveda tudi Lovro Ku-har — Prežihov Voranc. Med pes-niki in pisatelji, katerih tematika je tesno povezana z narodno osvobodil-nim bojem pa naj omenimo Mateja Bora in pa Karla Destovnika-Kaju-

ha, slednjega kot partizanskega lirika bolj čustvene kot bojevitve narave.

Recitacije zgoraj omenjenih in dru-gih avtorjev so bile odlično podane in od publike nagrajene z navduše-nim aplavzom. S to uspelo kulturno prireditvijo so člani kulturnega krož-ka KSS na Dunaju ponovno mani-festirali ljubezen do slovenske besede in predvsem do tistih mož, ki so bili vedno v prvih vrstah, ko je šlo za osvoboditev slovenskega delovnega ljudstva izpod vseh vrst zatiranja.

Hanzi Ogris 50-letnik

V ponedeljek 2. januarja bo Hanzi Ogris mlajši pd. Miklavž iz Bilčevsa obhajal svoj 50. življenjski jubilej.

Kot mnogo koroških Slovencev je tudi on v času fašistične strahov-lade bil s starši pregnan v tujino, iz katere se je po vojni vrnil z grenkim priokusom, da je v pre-gnanstvu zgubil brata. Kot 18-letni mladinec se je po povratku iz izse-ljenišča takoj vključil v obnovo političnega in kulturnega življenja ter v boj za doseg pravic slovenskega ljudstva na Koroškem. Iz mladinskega funkcionarja — bil je predsednik Zveze slovenske mladine — se je razvil med najvidnejše predstavnike koroških Slovencev — podpredsednik Zveze slovenskih organizacij in predsednik Zveze slovenskih zadrug. Ker je zelo spo-šlovan in priljubljen pri prebival-stvu so ga občani izvolili za župa-na. Bil je tudi deželni poslanec, prav tako kot je bil to njegov oče v prvi republiki.

Hanzi Ogris torej stoji v prvih vrstah naše narodnostne politike in se neumorno prizadeva za pra-vice in enakopravnost slovenskega življa na Koroškem.

Ob njegovem življenjskem jubile-ju mu iskreno čestitamo z željo, da bi bil še v bodoče uspešen, pred-vsem pa mu želimo še mnogo zdravih let, da bo še nadalje lahko opravljal svoje odgovorno poslan-stvo v našo skupno korist.

Naši kmetje na Gorenjskem

V četrtek 15. decembra je Slovenska kmečka zveza povabila slo-venske kmetovalce na strokovni izlet v Slovenijo. Udeležba na izletu je bila množična, saj se ga je udeležilo nad 80 oseb. Na poti smo se podali z dvema omnibusoma, udeleženci pa so se rekrutirali iz Pod-junčanov, Rožanov in Ziljanov. Pot v Slovenijo nas je vodila preko Trbiža na mejni prehod v Rateče-Planico, kjer nas je sprejel in pozdra-vil predsednik Zadrugne zveze Slovenije, Andrej Petelin. On nas je spremljal še naprej po Sloveniji. Na poti v Poljče, smo se mimogrede ustavili še v Vrbi in obiskali rojstno hišo največjega slovenskega pes-

nika Franceta Prešerna. V Poljčah smo si ogledali znano družbeno posestvo, kjer je največja mlečna proizvodnja Slovenije. Z zanima-njem smo sledili razlagi strokovnjaka tega proizvodnega obrata, ki ima okrog 220 goved. Iz Polč smo se odpeljali v Škofjo Loko, kjer nas je sprejel predsednik tamkajšne zadrugne nato pa smo odbrzeli v kraj Log, kjer smo si ogledali dve kmetiji. Tam smo bili izredno gosto-ljubno sprejeti. Počutili smo se kot doma, saj smo se počutili kot med brati in sestrami. Družilo nas je to, da smo kmetje in da govorimo isto govorico.

Ta izlet nam je ponovno potrdil, da moramo biti ponosni na to da govorimo dva jezika, ker je to veliko bogastvo po starem izreku „kolikor jezikov znaš, toliko več veljaš“.

Tudi drugače je bilo na izletu prijetno razpoloženje tako da smo bili s potekom zelo zadovoljni. Vsi smo bili enotnega mnenja, da je treba stike s kmeti in njihovim družbenim življenjem poglobiti.

Namenjeni smo bili tudi v Ljubljano, a nam čas tega ni pripustil. Namesto Ljubljane je bila zadnja postaja v Kranju, kjer smo si na-kupili še razne stvari za domov. Polni prijetnih vtisov smo se srečno vrnili domov.

M. J.

Vesti iz Kotmare vasi in okolice

Pozna jesen s vojimi vremenskimi značilnostmi — megla, sonce, mraz in dež — je po navadi vzrok, da starejši in betežni ljudje takšnih sprememb ne prenesejo ter da se zdravstveno slanje poslabša in če-stokrat tudi nastopi neizprosna smrt. Tako smo pred nedavnim spremili na kotmariško pokopališče kmetico Einspieler pd. Paternjev-ko iz Št. Kandolfa, ki je bila hkrati tudi najstarejša faranka na našem območju. V nedeljo 18. decembra smo spremili k zadnjemu počitku 75-letnega Hadija Leutschacherja, kmeta s Plešivca. Bil je dalj časa bo-lan in tudi zdravniki mu niso mogli povrniti zdravia. Pokojni je svoj čas pel pri domačem pevskem zboru SPD „Gorjanci“. Kar nasled-nji dan pa smo pokopali Gruber Marijo pd. Andrejščevo Micijo z Ročice.

Svojem umrlih izrekamo naše globoko sožalje.

V ponedeljek 12. decembra je SPD „Gorjanci“ vabilo na predav-anje „Družina kot vzgojni dejav-nik“. Predavala je prof. Vladka Jan. Iz silno poučnega predavanja je bilo razvidno, kakšno važno vlo-go igra družina pri vzgoji otrok. Harmonično družinsko izživljanje je najpoglavitejšje napotilo otrokom za poznejše življenje. Kar so otroci dobili v mladosti od svojih staršev, jim pozneje v življenju tudi ostane.

Slovensko prosvetno društvo „Herman Velik“ na Kotu v Selah vabi na predvajanje slovenskega barvnega filma

POVEST O DOBRIH LJUDEH

v nedeljo 8. januarja 1978 ob 14.30 uri v šoli na Kotu. Prisrčno vabljeni!

Odbor

Št. Jakob v Rožu

Tudi v naši občini je v zadnjem času neizprosno kosila smrt. Na Breznici je umrl Jozef Rabič. Po po-klicu je bil kolar in zelo delaven človek, ki si je s svojimi rokami v teku let zgradil lep dom. Veliko ve-selje je imel s petjem in imel svoj pevski zbor. Nekaj dni pred smrtjo je še s petjem olepšal slovesnost po-častitve starih ljudi. Njegovo življe-nje ni bilo z rožicami postlano. Naj-težje ga je prizadelo, ko mu je umrla žena in je ostal sam z nepreskrblje-nimi otroci.

Njegova nepričakovana smrt nas je vse težko prizadela. Zalostnim za-ostalom izrekamo naše globoko so-žalje. Podobno nepričakovano in ne-nadno smrt je imel Tevžej Stornik prav tako iz Breznice. Tudi on se je izučil kolarstva, je pa pozneje šel k železnici. Čeprav je bil že nekaj let v pokoju, je pridno in marljivo po-magal sosedom kot tesar. Čeprav je imel lepo hišico se je še letos lotil nekih popravil in izboljšav, tako da mu ni nikoli primanjkovalo dela. Sedaj na jesen pa ga je zagrabila bolezen, kateri je nepričakovano hi-tro podlegel. Umrl je v 65. letu sta-rosti. Tevžej izvira iz znane mnogo-številne Stornikove družine iz Št. Ja-koba. Naj mu bo domača zemlja lahka.

Pred nedavnim smo v Št. Jakobu pokopali komaj 32-letnega Erwina Samoniga po poklicu mehanika, ki je tragično zgubil življenje v prometni nesreči na Ločilu (umrl v bolnišnici). Rajni se je rodil na Ledincih, kjer je preživel otroška in mladostna leta (tudi starši živijo tam). Ženi z otro-kom in staršem izrekamo naše iskre-no sožalje.

SPZ vabi na tradicionalni Slovenski ples

Spet je tako daleč, pred nami je le še Novo leto, ki ga bomo praznovali v družinskem krogu ali v družbi prijateljev. Stopili bomo na novo pot osebnih in skupnih prizadevanj, z željo da bi nam vsem in tudi posamezniku, bilo leto, ki je pred nami, kar najbolj uspešno. Poklicali bomo v spomin najlepše trenutke preteklega časa. In ko tako gledamo nazaj potem je med veselimi dogodki, ki smo jih preživeli, gotovo bil tudi Slovenski ples, največja družabna prireditev koroških Slovencev.

Ko obujamo spomin na zadnji Slovenski ples, pa se že spet veselimo na prihodnjega, to je 27. Slovenski ples, ki bo tokrat že v petek, 6. januarja kot običajno v prostorih Delavske zbornice v Celovcu, s pričetkom ob 20. uri. S tem Slovenska prosvetna zveza nadaljuje s tradicijo prirejanja svoje priljubljene slovenske družabne prireditve, ki vedno znova privabi številne ljubitelje plesa in dobre volje, saj je prav Slovenski ples eden izmed najbolj obiskanih tovrstnih prireditev v Celovcu. Na njem se srečajo naši rojaki od Šmohorja do Žvabeka, kakor tudi iz Kanalske doline, Gorice in Trsta ter Slovenije. Letos prireditelji pričakujejo mnogo ob-

skovalcev, saj je povpraševanje po vstopnicah veliko. Prišli pa bodo tudi ugledni častni gostje, kot je poslanik SFRJ na Dunaju ter drugi kulturno politični funkcionarji z raznih krajev slovenskega kulturnega prostora. Skratka, na 27. Slovenskem plesu bo vsakdo lahko srečal prijatelja ali znanca in se z njim poveselil ali izmenjal misli.

Prireditelj je tudi za 27. Slovenski ples poskrbel odlični godbi, ki bo sta v dveh dvorah igrali za ples. To je Mali plesni orkester RTV Ljubljana pod vodstvom Francija Puharja. Z njim pa bo prišla znana in priljubljena pevka Marjana Deržaj, ki je že neštokrat nastopala na Slovenskem plesu in ima tudi

tu pri nas številne ljubitelje njene- ga temperamentnega petja. Ta ansambel bo brez dvoma zadovoljil željam ljubiteljev moderne plesne glasbe. Za ljubitelje narodnih melodij pa je SPZ letos pridobila narodno-zabavni ansambel "Štirje kovači" iz Slovenjega Gradca, ki je pri nas prav tako že znan in priljubljen.

Zato vsem obiskovalcem Slovenskega plesa svetujemo, da si čim prej preskrbijo vstopnice, ki so v predprodaji tudi cenejše. Dobite jih lahko pri krajevnih prosvetnih društvih in funkcionarjih, v knjigar- ni "Naša knjiga" v Celovcu in v pi- sarni Slovenske prosvetne zveze.

Letošnji Slovenski ples pa bo tu- di uvod v praznovanje 70-letnice obstoja Slovenske prosvetne zveze, ki bo v svojem jubilejnem letu pri- redila vrsto drugih prireditev tako v Celovcu kot v drugih krajih našega ozemlja. Ljubiteljem prijetne doma- če družabnosti že zdaj kličemo na veselo snidenje na tradicionalnem 27. Slovenskem plesu 6. januarja 1978 v Celovcu!

Družabni popoldan

Slovensko prosvetno društvo "Bo- rovlje" je na štedanovo 26. decembra v gostini Pošta v Borovljah priredilo družabno srečanje.

Na tem srečanju, katerega se je udeležilo veliko število naših pro- svetašev iz Borovlj, Slovenjega Plaj- berka, Sel, Roža in Gur, je nastopil tamburaški zbor Slovenskega pro- svetnega društva "Jepa-Baško jezero" iz Loč pod vodstvom učiteljice Erike Wrolich. Navzoče je ta zbor, ki je verjetno najmlajši iz vrst naših pro- svetnih društev, veselo presenetil, to- pa predvsem zato, ker so mladi "umetniki" igrali in peli kot da bi to delali že mnogo let. Lepa sloven- ska pesem je iz mladih gyl zvenela toliko lepše in topleje, ker smo v njej videli mlado obetajočo bodočnost našega naroda na Koroškem.

Poleg zbora iz Loč je navzoče za- baval nam vsem znani ansambel "Drava" iz Borovlj, pod vodstvom nadebnega mladega muzikanta Romana Verdela. Ansambel "Drava"

je nastopil tudi z nekaterimi rožan- skimi napevi, ki so bili vsem zelo všeč. Predsednik SPD "Borovlje" Andrej Wieser je v pozdravnem go- voru med drugim dejal: "Ponujamo roko vsem, ne glede na politično ali versko pripadnost; nočemo pa biti tarča napadov ali celo tuji v domo- vini in to na naši avtohtoni zemlji". Vsem navzočim prosvetašem je ob tej priložnosti tudi voščil mnogo uspeha v prihodnjem letu 1978.

Družabnega popoldneva so se po- leg domačih prosvetašev udeležili tu- di občinski odborniki Feliks Wieser iz Slovenjega Plajberka, njegov na- mestnik Folt Waldhauser, delegacija prosvetašev iz Kranja pod vodstvom tovariša Ovsenka, tajnik Zveze slo- venskih organizacij, dipl. inž. Feliks Wieser in še drugi.

Prireditelj, ki je prav gotovo iz- redno dobro uspela, pomeni potrdilo za uspešno delo v SPD "Borovlje" in SPD "Vrtača" v minulem letu.

Klub "Prežihov Voranc"

Na sedežu uredništva in uprave Klada v Celovcu, Benediktinerplatz 5/I, so prejšnji teden odprli KLUB PREŽIHOV VORANC. Otvoritvene svečanosti, ki so jo z recitalom slovenske revolucionarne besede od Prežihoda do Kajuha oleskali člani Kluba slovenskih študentov na Dunaju, so se udeležili zastop- niki slovenskih mladinskih organizacij iz Koroške, Slovenije in Furlanije- Julijske krajine, navzoči so bili člani deželnega vodstva KPA (v sedanjih pro- storih Klada je nekdanji sedež KPA za Koroško — op. ured.), iz Ljub- ljane je prišel zastopnik komisije za manjšinska vprašanja pri SZDL Slovenije Danilo Türk, predvsem pa so se zbrali tudi zastopniki tistih podjetij iz Slove- nije, ki so omogočila lepo ureditev in sodobno opremo prostorov.

Kot gostitelja sta spregovorila dr. Mirko Messner in Janko Malle, ki sta ob tej priložnosti nakazala "programsko" usmeritev in delovanje klavirar- jev. V navezavi na Prežihovo ugotovitev, da narod, ki je zatiran, ne more postati svoboden, če se ne vključi v tok delavskega razreda, je bilo poudar- jeno, da klavirarji narodno stvar zavestno vgrajujejo v napore za socialni napredek in demokratizacijo avstrijske družbe. "S tem, da se trudimo za za- vezništvo z avstrijskim delavskim razredom in z vsemi demokratičnimi silami avstrijske družbe, izpolnjujemo načela našega Prežihoda, po katerem smo po- imenovali naš klub," je dejal Mirko Messner ter napovedal, da bodo pro- gram v klubu načrtovali v duhu revolucionarne tradicije slovenske narodne kulture — "da nas bo krepila v prizadevanjih za doseg dejanske narodne enakopravnosti, za krepitev socialističnih in demokratičnih sil v koroški družbi".

Kakor so te besede brez dvoma pravilne, pa v luči izvajanja drugega go- vornika žal precej izgubljajo na verodostojnosti. Kajti Janko Malle se je v svojem izražanju vse preveč gibal po "cesti enosmernici" ter podobno kot to dela tudi list Klada na vse druge strani delil nauke, polemiziral in deloma celo hudo napadel. Ob vsem tem se človek nehoče spominja tistih časov, ko je določena skupina ljudi že pred desetletji še precej enakimi prijemi govala "enočnost" (pri tem je gotovo značilno, da so vlogi duhovnih očelov in men- torjev že takrat igrali deloma isti, ki si jo lastijo tudi danes) tako dolgo, da se je končno znašla v popolni izolaciji.

Če bodo tedanje izkušnje prej ali slej privedle do spoznanja, da široke narodne fronte in demokratične solidarnosti ne gradi tisti, ki vidi in prizna le same sebe, vse drugo pa obsodi za letargijo, brezidejnost, barantanje z narodnim nasprotnikom, zatrohnelo narodnjaštvo in slogaštvo ali narodni ni- hilizem (to je le majhen izbor iz govora Janka Malleja), potem si tudi v vrstah klavirarjev ne bo več treba "prisvajati" slavnih izkušenj OF, marveč jim bodo danes in v današnjih potrebah lahko ostali zvesti takim, kakršne so bile izoblikovane tedaj, ko je podlaga za uspeh bilo načelo skupnega boja proti skupnemu sovražniku, ne glede na politična in svetovnonazorska gledanja. V tem smislu tudi želimo, da bi se uspešno razvijalo delo KLUBA PREŽIHOV VORANC.

Slovo zaslužnega šolnika

S koncem leta 1977 je šel doseda- nji ravnatelj Zvezne gimnazije za Slovence v Celovcu dvorni svetnik dr. Pavle Zablatnik v pokoj. Ob tej priložnosti mu je gimnazija v sodelo- vanju z deželnim šolskim svetom za Koroško priredila prisrčno poslovil- no svečanost, ki so se je v četrtek prejšnji teden udeležili poleg učiteljs- skega zbora in dijakov tudi vodilni predstavniki šolskih oblasti, med nji- mi predsednik deželnega šolskega sve- ta Kircher, podpredsednik Lindner in vodja manjšinskega šolskega od- delka okrajni nadzornik Vouk, stro- kovni nadzornik dr. Inzko in na- dzornik prelat Zechner, predsednik združenja staršev Domej ter vodite- lji dijaških domov Slovenskega šol- skega društva in Mohorjeve družbe.

Vsi govorniki — Vera Sommere- ger kot zastopnica dijaštva, predse- dnik šolskega personalnega zastopstva prof. Reginald Vospornik, strokovni nadzornik dr. Valentin Inzko in predsednik deželnega šolskega sveta Karl Kircher — so orisali ravnatelja dr. Zablatnika kot vzor učitelja, ki je vse svoje sile in sposobnosti vlagal v delo za šolo. Pri tem so naglasili predvsem njegov topli človeški od- nos do dijakov ter njegovo korektno

sodelovanje z učiteljskim zborom ter s šolskimi oblastmi. Zato je bil tudi deležen širokega zaupanja star- šev, kar se odraža v številkah o raz- voju slovenske gimnazije v desetih letih njegovega ravnateljstva: šte- vilo profesorjev je naraslo od 22 na 33, število razredov od 15 na 20 in število dijakov od 407 na 508. Pose- ben dogodek v tem času pa je bila brez dvoma dograditev lastnega šol- skega poslopja, za katerega si je rav- natelj Zablatnik nenehno prizadeval skupaj z združenjem staršev ter obe- ma osrednjima organizacijama ko- roških Slovencev.

CENJENIM BRALCEM

Kot že vsa leta izhajanja našega lista tudi tokrat prilagamo stenski koledar, katerega tokrat krasi je- senski motiv z Ziljske planine v Karnijskih Alpah. Prilagamo ga s prošnjo, da listu ohranite zvestobo tudi v novem letu ter ga pomagajte krepiti in širiti s sodelovanjem in pridobivanjem naročnikov.

Uredništvo

Za besede priznanja in zahvale kot tudi za prelepi aranžma rož, ki so mu ga izročili dijaki, ter za plastiko ki- parja Goršeta kot izraza hvaležnosti profesorjskega zbora se je poslavlja- joči se ravnatelj Zablatnik zahvalil z željo, da bi slovenska gimnazija tudi v bodoče uspešno opravljala svoje poslanstvo v dobrobit in kul- turni razvoj slovenske narodne skup- nosti na Koroškem. Kot manjšino nas posebej veseli kvantiteta — je pri tem naglasil dr. Zablatnik — kajti v njej vidimo dokaz naše življenjske moči; veseli pa nas tudi kvaliteta, zato naj bi dijaki s srčno kulturo delali čast šoli ter ob Zilji in Dravi branili naš rod, ki mu nekateri delajo krivice.

S kulturnim sporedom (pevska zbora sta vodila prof. dr. Anton Fei- nig in prof. Jožko Kovačič, Irena in Roman Verdel sta se predstavila z instrumentalnim nastopom) so dijaki obogatili poslovnost slavnosti, ki je bila zgovoren izraz hvaležnosti, spoštovanja in ljubezni dijakov in učiteljev do poslavljajočega se ravnate- lja, kateri je vidno ganjen zagoto- vil, da bo še naprej z nasvetom rad pomagal šoli, na kateri je deloval to- liko let.

IVAN CANKAR

21

Črtice in novele

1907—1909

SIROMAK MATIJA

Ni me več ne pozdravil, ne spoznal. Če sem ga srečal, je hitel prihuljen mimo, pogledal je postrani ter izginil za oglom kakor senca. Hodil je urno, visoko je privzdigal kolena in rame, ovrtnik je imel privihan do ušes, klobuk na čelo potisnjen; tako hodijo siromašni reporterji siromaš- nih časopisov; potikajo se po kavarnah in po skritih krčmah, nihče ne ve, kje stanujejo in od česa živijo; kadar umrje časopis, izginejo za dolgo časa in se nenadoma spet prikažejo, če zasnuje mlad politik novo stranko z radikalnim glasilom. Tak pa je bil Matija in tako je hodil vse odtlej, ko je doživel najbolj čudno zgodbo svojega življenja. Samo dekoracije bom za silo spremenil, drugače pa bodi vse, kakor je bilo.

Peljal se je k svoji nevesti. Vso pot je premišljeval, kako bi rekel in razložil, da bi se izvršila "stvar" brez sitnosti. Toda premišljevali ni mogel z jasnim razumom in veselim srcem; kajti pokrajina je bila jesensko žalostna, vsa mrtva- ška. Na drevju je viselo samo še par rumenih listov, veje so strmele kvišku kakor dolge, gole, črne roke, v nebo proseče; nebo samo pa je bilo sivo, hladno, brezčutno; začel je pršeti droben dež, narahlo je potrkaval na okno kupeja.

"Pa bodi, kakor je Bog razsodil! Rekel bom, razložil bom — nato pa se zgodi karkoli in kakorkoli! Saj je vse določeno in sklenjeno, ostane le še oblika; tista pa se ustvari sama, kakor je pač ura in prilika!"

Tako je ukrenil, pri srcu pa mu ni bilo nič prijetno. Čutil je strahoma, da beseda laže in da je oblika poglavitna stvar in da se edino zaradi te oblike vozi daljno pot skozi žalostno jesensko pokrajino.

Kakor je premišljeval, vseh misli konec je bil vzdih: "Da bi se še vse končalo, pa kakorkoli! Da bi zdajle zatisnil oči, spal, spal, spal ter se vzdramil še le jutri osorej, ko bi bilo že vse daleč za menoj! Prijetno bi bilo... v spominu je celo gnusoba obsončena!"

Ugledal je rdeče strehe mesteca nad strmim bregom; in preko lic, po vsem životu se mu je polagoma razlival mraz. V srce mu je segla otroška malodušnost; kar je bilo moči v njem, je nenadoma vsa omahnila — kakor da mu je padla na tla pred noge.

"Ko bi se kar vrnil... ali ko bi se peljal še malo dalje v tiste lepe kraje? Saj se nikamor ne mudi, saj je jutri še tudi čas... in tudi še prihodnji teden! Kar brez vsake pa- meti sem se bil napotil! Treba je bilo stvar dodobrega pre- misliti, natanko preudariti; jaz pa kar — hajd na pot! Napisati je bilo treba, vse od prve do zadnje besede, razložiti brez razburjenja, brez bridkosti, solza in takih reči... Glej, saj bi res rajši vso to nemarnost pismeno opravil; misli teko glaje s peresom nego z jezikom... meni še celo, ki sem neroden in plašljiv... O, da bi vsaj sonce sijalo!"

Vlak se je stresel in ustavil; Matija je stopil na peron. Upognjen je šel, kakor vklejen hudodelec, in vztrepetaval je; čudno mraz mu je bilo v topli suknji in domislil se je, da je bolan.

"Tak, kakor sem, se napravim na to grenko pot... še posteljo bi bil vzel s seboj, zdravnika in apoteko! V krčmo stopim, popijem kozarec gorkoga vina... resnično, piti je treba! Naj se jezik razpleta, da le strahu ni v srcu!"

Stopil je v krčmo; skozi okno je videl na blatno cesto, na nizke, puste hiše, tiho dremajoče v sivem jesenskem dežju.

"O sveti Matija, moj patron — tukaj sem živel, v tej samoti, ki se je sama sebi pristudila! In tukaj sem še hotel —"

Pil je tako hlastno, da si je spalil ustnice. Vroč vino se mu je razlilo po žilah, planilo mu je v lica. Strah je utonil v meglo, komaj da je še razločilo srce njegovo črno senco; in kakor je senca utonila, so se svetilniki izza megle zmerom jasneje veseli pozdravi iz prihodnosti.

"Zgoditi se mora! Saj pravi Hamlet sam: Če se zdaj

zgodi, ne zgodi se pozneje; če se ne zgodi pozneje, zgodi se zdaj; in če se zdaj ne zgodi, zgodi se kdaj pozneje... Tekle bodo solze, pa naj teko zdaj, da bo opravljeno!"

Ko je prišla ura, da vstane ter se napoti, je tiho vztrepetalo srce, ker je nenadoma razločilo v megli tisto visoko črno senco in ker so plaho ugasovale vesele misli. Ozrl se je po krčmi, pogledal je na ulico.

"Saj ni še čas; tako pusto je in sivo kakor navsezgodaj... ni človeka na cesti, še okna, zdi se mi, so zagrnjena... V takih gnezdih ne živijo ljudje, dokler poldne ne zazvoni... Tik pred poldnevom pridem, pa tudi ne zamudim!"

Čakal je, gledal je z mrkim očesom skozi okno in je pil. Zdelo se mu je, da hiti čas, kakor ni hitel nikoli; če se je ozrl na uro, je videl natanko, kako se je premikal kazalec, počasi, enakomerno... kakor zlobno in zasmehovaje.

Zaklel je Matija, ko se je vzdignil; v srcu se mu je oglasilo čustvo, podobno sovraštvu, in prikazalo se je temno v mrkih očeh.

"Kaj je bilo treba te gnusobe! Čemu je potrebna, da moram pregaziti ta blatni jarek, predno stopim na čisto travo!"

S hitrimi koraki je šel preko ulice in neprijetno mu je bilo, da je hiša tako blizu... "Se za najkrajšo misel ni časa, komaj za en stavek!" Stopil je v vežo, šel je po lesenih, strmih stopnicah, v temnem hodniku je potrkal na duri.

Pozdravil ga je mlad obraz, zardel od radosti.

"Da si prišel! Dolgo si odlašal... pa samo da si prišel!" Pogledala mu je v oči, pa je utihnila, žarka radost v licih je ugasnila.

"Zakaj si hud name?"

"Stopiva v izbo... kaj bi v veži!"

Ozrl se je po izbi, po starinskem, okornem pohištvo, po belih zastorih, po svetih podobah v zabladelih pozlačenih okvirih in je za trenotek zatisnil oči. Pozdravila ga je bila preteklost, vsa tiha in lepa, kakor je bila. In pogledal je svojo nevesto: kakor je stala pred njim, se mu je zdela manjša in bolj otroška nego kdaj poprej; in tudi iz njenih oči, plaho vprašujočih, je pozdravljala, vabila in očitala pre- teklost.

"Kaj ne bi stopil še v izbo? Pripravljena je zate..."

SLOVENSKE ŽELEZARNE

ŽELEZARNA RAVNE

n. sol. o.

RAVNE NA KOROŠKEM

Izdelujemo:

- LITA
- KOVANA in
- VALJANA JEKLA

S KVALITETNO IN SOLIDNO PROIZVODNJO GARANTIRAMO DOBRO POSLOVNO SODELOVANJE IN SE PRIPOROČAMO.

Vsem koroškim rojakom

želimo mnogo sreče, zadovoljstva in uspehov
v novem letu 1978!

Delovni ljudje
in občani,
Skupščina občine
Ravne na Koroškem
in družbeno
politične
organizacije

želijo vsem
koroškim rojakom

srečno in uspehov
polno novo leto 1978

Slovenijales TOVARNA MERIL SLOVENJ GRADEC

Tovarna meril je bila ustanovljena leta 1904. Dolgoletne izkušnje so prav gotovo zadosten porok za vrhunsko kvaliteto vseh naših izdelkov. Smo edina specializirana tovarna različnih vrst meril v Jugoslaviji. Naši izdelki so zaradi znane kvalitete iskani doma in na tujih tržiščih. V ilustracijo navajamo, da izvozimo letno več kot

polovico naših izdelkov, in to na konvertibilna tržišča. Naš proizvodni in prodajni program obsega proizvodnjo oz. prodajo lesenih, plastičnih ter kovinskih meril in izdelkov lesne galanterije. Osnovne grupe izdelkov, ki jih ponujamo cenjenim kupcem, pa so: šolski pribor, galanterija, merila in tehnična plastika.

Mnogo uspehov v novem letu!

zmerom je bila pripravljena; cvetice so tam in jabolka, kakor si imel rad...

Matija je začutil, da je truden.

„Saj se tukaj lahko pomeniva!“

Sedel je na zofo, ni odložil mokre suknje, klobuk je držal v roki. Ona je stala sredi izbe, strmela je nanj z motnimi očmi.

„Saj razume, saj vse ve, še predno sem govoril!“ ga je izpreletelo.

„Mate!“

Vstal je kakor v nenavadnem strahu in se je pokrtil.

„Francka, pojdiva na cesto... v krčmo pojdiva! Tam bova govorila... vse si bova razložila... brez očitanja... Pojdi!“

„Ali ne bi matere pozdravil?“

„Ne... rajši ne, zdaj ne... pozneje... Pojdi!“

Molče si je ogrnila ruto in je šla za njim.

Dokler nista stopila na ulico, nista govorila besede. On je trepetal od srda; srdit je bil nase in nanjo, na dež, ki mu je pršel v lica, na blato, ki mu je cmokalo pod nogami, na vlažne, sive hiše, ki so gledale neprijazno nanj.

„Prokleti dež... ob takim vremenu na tako pot! Pod vislice bil šel rajši ob takim vremenu... nič hujše bi ne bilo!“

Krčma je bila prazna in mračna. Naročil je gorkega vina; dokler ni bila pred njima steklenica, v prtič zavita, sta molčala in pogled se je plah in nezaupen umikal pogledu.

Točil je, nato je vzdignil kozarec; takrat sta se jasno in dolgo pogledala iz oči v oči; tih strah je bil v njenih, v njegovih tihah bolelih.

„Glej, Francka, saj se nisem napravil z lahkim srcem na to pot... noče so mi bile od kamena. Desetkrat sem šel k vozu, desetkrat sem se vrnil. Boljše bi bilo, da sem bil stopil kar prvokrat, da sem kar brž opravil... manj bi bilo bridkosti, manj očitanja!“

„Zakaj se bojiš besed? Nič ti ne bom očitala!“

Neprijetno mu je bilo, da je videla njegov strah in v strahu njegov greh.

„Kar vse si razloživa, Francka... da bo jasno pred nama, kakor je bilo in kakor je zdaj...“

„Nič drugega ni treba razložiti, Mate, nič drugega povedati, nego če me imaš rad ali če me nimaš rad. To je vse, Mate!“

Čutil je, da mu gleda naravnost v obraz in da je brala tam ves odgovor — jecljajoče, polrazločne besede bojazljivca in grešnika.

„Ni to vse, Francka... Še veliko drugega je treba premisliti in spoznati; midva pa sva živela kakor otroka in sva mislila, da je z ljubeznijo samo vse opravljeno...“

„Čemu bi govoril take puste besede, ki so na jeziku, v srcu pa jih ni! Rajši govori neprijazne besede, le da iz srca govoriš! In če ti je težko, pa mi samo roko daj in reci

adijo... en lep adijo za vsa tri leta, ko sem te ljubila!“

Prebledel je; na srce mu je bilo potrkalo kakor tiha roka, zašepetalo je: „Ne reci!“

„Tudi jaz sem te ljubila!“

Francka se je počasi vzdignila; čisto bled je bil njen obraz, oči so bile motne in suhe.

„Vrnila ti bom prstan, Mate; poročno obleko, ki si mi jo kupil, pa bom hranila; pogledala jo bom in jo pobožala, kadar ne bom mogla spati...“

Zardel je in oči so se mu zasolzile.

„Ne tako, Francka, ne takih besed... ne takega slovesa! Glej, rad sem te imel... in še ob tej uri te imam rad!“

Ampak pomisli... vsenaokoli se ozri, ne strmi naravnost, pa boš spoznala, kar sem jaz spoznal!... Rada sva se imela, pa sva hodila roko v roki in sva mislila, da sva se napotila naravnost v paradiž... jaz pa sem se ozrl in sem spoznal, da sva se bila napotila v brezno... Jaz, popotnik, ki ne vem, kam drži moja cesta, sem bil hudodelec, ko sem te prijel za roko, da bi hodila z menoj...“

„Ne razumem te; tako govori, da te bom razumela; nisem učena; ti sam si rekel, da sem otrok, ko si me še rad imel...“

„To sem mislil povedati, Francka, da bi morda dan prišel, ko bi ne imela kruha, da bi morda čas prišel, ko bi doma ne imela...“

„Vse to sem vedela že prej, Mate, ko si me še rad imel!“

„Vedela si, ali pomislila nisi, da bi bil greh...“

Sklonila je glavo, pogledala ga je, nasmehnila se je tiho.

„Kaj, praviš, da je greh?“

Ni ji pogledal v oči, ni odgovoril.

„Pa se posloviva, kakor je božja volja!“

Ponudila mu je roko.

„Saj bom še prišel, Francka, še bom prišel!“

„Nič več ne boš prišel, nikoli več!“

Komaj je slišal njen glas; šepet je bil iz srca, ustnice se niso genile.

„Pa boš včasih pomislil name... in takrat Bog s teboj in s tvojo dušo!“

Gledal je za njo, ko je odprla duri; skozi okno si ni upal pogledati. Mirno je stal, kakor da bi poslušal njene korake na blatni ulici, v temni veži, na strmih stopnicah. Zdaj je pač stopila v izbo, s tihim korakom, upognjena; zdaj je pač odprla duri v njegovo izbo, s cveticami okrašeno, zanj pripravljeno; zdaj je pač sedla na zofo, ogrnjena v ruto, kakor je bila... Obraz se mu je spačil v zloben smehljaj.

„Dobro smo opravili, vse je šlo gladko, vse po vrsti! Zdaj pa kar v paradiž!“

Ko je stopil preko izbe, so mu bile noge tako težke in okorne, kakor da so hodile ves dan in še vso noč.

Ob pustem večeru, ko je zunaj naletaval moker sneg, da je bila vsa cesta umazana, brezdanja brozga, je pil Matija

v krčmi z bratom v bridkosti. In ker je bil pijan, je pripovedoval sebi in njemu svojo dolgočasno zgodbo.

„Čisto resnično je bil paradiž pred menoj! Poznal sem dekleta, lepega, da se mi je bleščalo v oči, če sem ji pogledal naravnost v obraz. In ni me zasmehovala tisti prvi hip, ko je spoznala... moje občudovanje. Zakaj bistro preudari: zgolj občudovanje je bilo! Moje srce me namreč pozna, ne vredno cunjo, in si ni upalo zakoprneti med zvezde same... Samo enkrat sem ji poljubil roko, pa sem čutil, da sem bil oskrnil svetišče. Morda le zdaj tako čutim — takrat je bilo toliko sreče v meni, da nisem imel časa za očitke in bridkosti. Zakaj verjemi: več sreče je v občudovanju nego v ljubezni!... In zdaj se okreni v stran, nikar mi v lice ne poglej! V blazni uri sem upal, da pride čas, ko bom sedel ž njo v zlati voz ter se odpeljal naravnost v sveta nebesa. Tako sem upal, brat moj v bridkosti, in nič me ni bilo sram! Sončil sem se ob njeni strani, strmela sem v svetle zvezde, ki jih je bilo vse polno v njenih očeh, in užival sem na račun prihodnosti sladkost kraljevanja, še predno sem bil kronan... Ampak glej, pot do kronanja, do kraljevanja in do zlatega voza je bila zagazana s plotom. Nizek se mi je zdel in že precej vegast, zato sem sklenil, da ga preskočim. Imel sem namreč ljubico, nevesto sem imel. Mehko gnezdece je bilo tam, prebivališče tihe radosti. Zdaj se spominjam tistih časov in tistega kraja samo, kadar sem pijan; zakaj izmed tistih pijancev sem, ki plešejo, kadar so pijani, in ki ne smejo misliti in se ne spominjati, kadar so trezni. Vse je bilo že domenjeno in pripravljeno, zaročni prstan sem ji bil že dal, celo poročno obleko sem ji bil že kupil, sirotici... pa se nenadoma domislim, da sem ustvarjen za kraljevanje in da je treba preskočiti plot. Grem... še ob teje pijani uri vidim vsak korak tiste noči, slišim vsako besedo, kakor da si jo zdajle ti govoril, in sem preskočil plot...“

Brat v pijanosti in bridkosti se je nasmehnil in je po-mežiknil.

„Pa si zakraljeval!“

Siromak Matija je povedal glavo in je bil ves resen in trezen. Iztegnil je roko preko mize, strmela je naravnost v brata, klonil je glavo zmerom niže.

„Ali veš, kaj je rekla, ko sem stal grešnik pred njo? Da bom včasih pomislil nanjo in da se takrat Bog usmili moje duše!... In ali veš, da bi zdajle, kakor je pot dolga in strma, po kolenih šel, da bi jo videl? In da jo ljubim s tolikim trpljenjem, kakor je prej nikoli nisem ljubil? Od tiste ure, ko je stala v bridkosti pred menoj in rekla: Bog se usmili tvoje duše!... Takrat je ugasnil paradiž, kakor da ga nikoli in nikjer ni bilo!“

„Čemu se ne vrneš?“ je vprašal brat.

„Ali bi se ti vrnil?“

Spogledala sta se preko mize, gledala sta si dolgo v oči in sta molčala.

(Konec)

nama

Trgovsko podjetje Ljubljana

TOZD veleblagovnica RAVNE NA KOROŠKEM

Nudimo svojim kupcem
vse blago za široko potrošnjo.

VSEM KUPCEM IN ROJAKOM ŽELIMO MIRNO IN ZADOVOLJNO
NOVO LETO 1978!

TEMELJNE ORGANIZACIJE ZDRUŽENEGA DELA ZDRUŽENE V

RUDNIKI SVINCA IN TOPILNICI MEŽICA z n. sol. o.

proizvajajo:

- svinčene in cinkove koncentrate
- svinec v blokih, svinčeno pločevino, svinčene cevi in šibre
- vse vrste startnih aku-baterij v klasični in monoblok izvedbi: suhe neformirane, suho-formirane in kontejner
- trakcijske aku-baterije za vse vrste električnih vozičkov, elektro-lokomotive, elektroviličarje, čolne itd.
- stacionarne aku-baterije za telefonske centrale, el. računske centre, trafo postaje, radio relejne postaje, zasilno razsvetljavo itd.
- specialne startne aku-baterije za težke pogoje dela
- separacijsko in flotacijsko opremo po licenci „WEMCO“ ZDA
- transportno opremo za lesno industrijo po licenci „SANGER & MASSIERER KG“ ZRN
- čistilne naprave za fekalne vode
- prodaja mineralov: vulfenit, ceruzit in kalcit

VSEM ROJAKOM ŽELIMO
SREČNO IN USPEŠNO NOVO LETO!

OZD

Rudniki svinca in topilnica Mežica

z n. sol. o.

MEŽICA — JUGOSLAVIJA

Zdravo in uspešno novo leto 1978

VOŠČI

LJUBLJANSKA BANKA
PODRUŽNICA SLOVENJ GRADEC

Gospodarsko razstavišče Ljubljana

Gospodarsko razstavišče je osrednja gospodarska organizacija v Sloveniji, ki se ukvarja s prirejanjem razstav in sejmov ter z drugimi spremljajočimi prireditvami. Že lega mesta Ljubljane sredi Slovenije kot križišče poti, je dajala mestu trgovski pečat že pred tisočletjem. Tudi novejša zgodovina uvršča Ljubljano med pomembna trgovska mesta. In ker se je trgovina nekdanj odvijala le na sejmi, ni čudno, da viri omenjajo ljubljanske sejme že leta 1479 in da so se ohranili številni zapisi iz leta 1811, ko je bila v Ljubljani znamenita razstava ilirskih vin...

Dobro stoletje kasneje se je ljubljanski sejem vpisal med člane — ustanovitelje Zveze mednarodnih sejmov (UFI), mesto je sejemsko dejavnost razvijalo in imelo pred drugo svetovno vojno zelo velik velesejemski prostor, na katerem je prirejalo prve vzorčne sejme v Jugoslaviji in na Balkanu. Od leta 1925, ko je bil ljubljanski velesejem eden izmed devetnajstih soustanoviteljev Ufi-ja, pa do oživitve sejemске dejavnosti v Ljubljani, je preteklo pol stoletja. Ljubljanski sejem se je organiziral predvsem na novo in prevzel ime Gospodarsko razstavišče.

Današnji sejm, ki jih prireja Gospodarsko razstavišče, se ločijo od nekdanjih predvsem po zelo ozki specializiranosti. Kot člana Zveze mednarodnih sejmov si Gospodarsko razstavišče prizadeva, da so sejmij dejansko na visoki strokovni ravni. Svoj osnovni program je močno razširilo, saj je naloga Gospodarskega razstavišča kot člana Ufi-ja in kot osrednjega slovenskega prireditelja sejmov, evropskega in svetovnega pomena, da čim konkretnije povezuje jugoslovansko gospodarstvo z mednarodnim, na področju tehnologije ali znanosti same.

Povezovanje znanosti in tehnologije v državnem in mednarodnem obsegu pa hkrati pomeni pospeševanje mednarodne menjave in delitve dela. Vloga mednarodnih sejmov

in razstav je tako velika prav zaradi tega, ker je na takih prireditvah možen celoten pregled dosežkov domače in mednarodne proizvodnje in tehnologije. Specializirane gospodarske prireditve so hkrati vereni spremljevalec razvoja jugoslovanske in mednarodne industrijske proizvodnje. Specializirane gospodarske razstave, na katerih sodelujejo različne oblike organizacij in različne skupine strokovnjakov, so postale primerna oblika izmenjav znanja in prenosa informacij.

V času prireditev se na posvetovanjih in kongresih sestajajo ugledni domači in tuji strokovnjaki z namenom, da bi izmenjali znanja, izkušnje in tehnološke dosežke. Prireditve Gospodarskega razstavišča pa so zanimive in privlačne tudi za najširši krog obiskovalcev, saj jih seznanjajo z najnovejšimi domačimi in mednarodnimi dosežki gospodarstva, tehnike in znanosti.

Zaradi ugodne zemljepisne lege, zaradi velike stopnje razvitosti in mednarodne povezanosti v vseh sferah gospodarske in družbene aktivnosti, ima Ljubljana še posebno prednost in vlogo. Je most med vzhodom in zahodom in povezuje pravzaprav vse kontinente. Zato so ljubljanska gospodarska srečanja in druge prireditve središče jugoslovanskega in mednarodnega zanimanja.

Obiščite na Gospodarskem razstavišču tudi
I. stalno jugoslovansko

VINOTEKO

v kleti paviljona „Jurček“, ki je odprta vsak dan od 13. do 19. ure in ob sobotah od 9. do 13. ure.

- 214 vrst jugoslovanskih vin po konkurenčnih cenah
- arhivska vina
- stalna degustacija vseh vin

**Vsem obiskovalcem osebno srečo in
poslovne uspehe v novem letu!**

GOSTINSKO PODJETJE

„Peca“

MEŽICA

želi vsem rojakom obilo sreče in uspehov
v letu 1978

in se priporoča za obisk.

SKUPŠČINA OBČINE

Novo mesto

ŽELI VSEM
KOROŠKIM SLOVENCEM,
PREDVSEM BRALCEM
SLOVENSKEGA TISKA,

srečno in uspešno Novo leto 1978

MPP „INSTALATER“ Prevalje

n. sol. o.

TOZD „Montaža“ Prevalje
TOZD „Proizvodnja kovinskih izdelkov“ Prevalje
TOZD „Lahkih transportnih naprav“

Srečno in uspešno novo leto 1978!

Leto 1977 - uspešno kljubovanje...

(Nadaljevanje s 1. strani)

uspeli slabega preprečiti, le sad naše poštene in dosledne borbe; v koroških razmerah je danes uspeh namreč tudi tisto, kar uspe slabega preprečiti.

V trenutku, ko oblastem ni uspelo utišati slovensko in nemško govorečih demokratov, pa so začeli z vodilnih mest groziti, da bodo zmanjšali, omejili ali z novimi zakoni celo odvzeli nekatere z ustavo zajamčene demokratične pravice (kot so pravica do zbiranja in zborovanj, pravica do lastnih organizacij in zastopnikov, pravica svobode tiska itd.). Spomnimo se v tej zvezi izjav kanclerja in deželnega glavarja, zlasti pa neprestanih zahtev svobodnjaške in ljudske stranke po „trdi roki“ in specialnih policijskih enotah in kot najnovejši tudi posebnega oddelka vojske. Prav tako pa spadajo sem tudi politični procesi, s katerimi skušajo zlomiti naš odpor.

Kaj se moramo iz tega učiti? Naš pravični boj za bolj demokratične odnose na Koroškem načeloma in ogrožajo stare, utečene mehanizme asimilacijske in germanizacijske politike. S tem, da vodimo našo pravično borbo v povezavi z nemško govorečimi sodelanci, razbijamo te mehanizme, postavljamo se jim po robu in s tem ogrožamo germanizacijski aparat. Zagovorniki germanizacijskih mehanizmov pa nam skušajo podtikavati, da ogrožamo mir in gospodarski razvoj v deželi. Koroški Slovenci smo in bomo za mir in enakopravno sodelovanje med obema narodoma. Nikoli pa se ne bomo sprijaznili s takšnim „mirom“, ki ga želijo tisti „vodilni“, ki na zasebnih srečanjih izjavljajo, da 20 let bi morali „čušiti“ še mirovati, pa bi bil končno mir na Koroškem.

Najbolj prepričljivo potrjuje, da stari utečeni mehanizmi pospešujejo germanizacijo, so podatki avstrijskega centralnega statističnega urada, ki ugotavlja, da se je število Slovencev na Koroškem od leta 1951 do 1971 zmanjšalo za 54% — in to v „demokraciji“ republiki Avstriji! Gledano s tega vidika, je naša borba proti legalizirani germanizaciji in proti nedemokratičnim zakonom sestavni del borbe za več demokracije, za bolj

demokratične odnose na Koroškem in za mir. Če takšna politična orientacija (ki jo podpira pretežni del slovenskega življa na Koroškem, pa tudi nemško govoreči demokrati iz različnih političnih taborov) nekaterim v zadnjem času očitno ne odgovarja več, potem je treba le še bolj odločno poudariti, da je v političnem ozračju, kot vlada trenutno na Koroškem, najbolj pravilna oblika politične borbe za narodno in socialno enakopravnost čim širša fronta nemško in slovensko govorečih demokratov, ne pa vodenje politične borbe preko obstoječih ali novih strank. Pri tem nas morajo opogumiti tudi taki pojavi, kot smo jih doživeli v zadnjem času, ko so posamezni ugledni politiki na Dunaju posvarili nemške nacionaliste in zagovornike nemškega šovinizma na Koroškem, kot se je to npr. zgodilo ob priliki poskusov izkverževanja solidarnostne vožnje v Ziljsko dolino.

Ko pregledujemo dogodke leta 1977, pa moramo tudi opozoriti, da skoraj ni bilo zborovanja ali prireditve, kjer koroški Slovenci ne bi kazali naše pripravljenosti za enakopravno pogajanje z vlado. Toda vsi naši pozivi so ostali brez odgovora, očitno predvsem zaradi tega, ker se obe veliki stranki bojita, da bi manjšinsko vprašanje ponovno stalo v središču volilnih bojev prihodnjih let. Ne nazadnje tudi zaradi takih razlogov je v tem letu ponovno prišlo do absurdne situacije, da se vlada na eni strani ni hotela pogajati z nami, na drugi strani pa nam je pošiljala plačane inserate v objavo. V ostalem pa bo v zgodovini koroških Slovencev tudi leto 1977 zaznamovano kot leto napadov na naše narodne organizacije, na posamezne člane naše skupnosti, na naše ljudi na podeželju in na spominska obeležja v čast padlim borcem proti fašizmu.

Zveza slovenskih organizacij na Koroškem si je na svojem seminarju v mesecu novembru začrtala osnovne smernice svojega delovanja. Naša naloga bo, da jih bomo uresničevali na podlagi in v duhu člena 7 avstrijske državne pogodbe.

dipl. inž. Feliks Wieser
tajnik ZSO

RADIO — TELEVIZIJA

SLOVENSKE ODDAJE RADIO CELOVEC

SOBOTA, 31. 12.: 9.45 Od pesmi do pesmi, od srca do srca.

NEDELJA, 1. 1.: 7.05 Duhovni nagovor — Naj pesmica naša darilo vam bo.

PONEDELJEK, 2. 1.: 13.45 Celovski radijski dnevnik — M. Kumer - Črčel: Iz popotne torbe (Allgäu).

TOREK, 3. 1.: 9.30 Pisani svet — 13.45 Celovski radijski dnevnik — Šport — L. Detela: Obrazi novega slovenskega pesništva.

SREDA, 4. 1.: 13.45 Celovski radijski dnevnik — Pravni nasveti za vsakogar — Od pevke do pevke.

ČETRTEK, 5. 1.: 13.45 Celovski radijski dnevnik — O. Župančič: Veronika Deseniška.

PETEK, 6. 1.: 7.05 Duhovni nagovor — Slovenski božič (glasbena oddaja).

RADIO LJUBLJANA

SOBOTA, 31. 12.: 4.30 Dobro jutro! — 7.20 Beseda na današnji dan — 8.08 Glasbena matineja — 9.05 Plonirski tednik — 9.35 Mladina poje — 10.15 Kdaj, kam, kako in po čem? — 11.03 Sedem dni na radiu — 12.40 Veseli domači napavi — 14.05 Glasbena abeceda — 14.25 S pesmijo in plesom po Jugoslaviji — 15.30 V ritmu z majhnimi ansambli — 16.00 Vrtljak — 17.05

Otroško in mladinsko glasbeno popoldne — 19.35 Pravljica otrokom na silvestrov večer — 20.00 Srečno novo leto — 24.00 Srečno 1978 — 0.05 Prijetno do 4.30.

NEDELJA, 1. 1.: 4.30 Dobro jutro! — 8.07 Radijska igra za otroke — 8.47 S pesmijo v Novo leto — 9.05 Še pomnite, tovariši! — 10.05 Praznični koncert Simfoničnega orkestra RTV Ljubljana — 11.00 Povprečna slovenska družina — 11.40 Lepe melodije — 12.10 Čestitke delovnih kolektivov — 13.20 Novoletne izjave predstavnikov zamajskih Slovencev — 13.40 Nekaj veselih zborovskih za Novo leto — 14.05 Novoletna radijsko popoldne — 14.10 Novoletna smučarska skakalna turneja (Ga-Pa) — 17.50 Radijska igra — 19.45 Glasbene razglednice — 20.00 V nedeljo zvečer — 22.20 Za prijetno razvedrilo — 23.05 V plesnem ritmu — 24.00 Poročila — 0.05 Prijetno do 4.30.

PONEDELJEK, 2. 1.: 4.30 Dobro jutro! — 8.07 Matineja za praznik — 9.05 Ringaraja — 9.30 Novoletni koncert — 10.05 Prva srečanja — 10.45 Turistični napotki za naše goste iz tujine — 11.05 Bratstvo jugoslovanskih mest — 12.10 Pesmi o zimi — 13.20 Letni zunanje-politični pregled — 14.05 Utrinki iz domovine — 14.30 Voščila — 15.10 Slovenski avtorji lahke glasbe s Simfoničnim orkestrom RTV Ljubljana — 16.00 Novejši in novi posnetki naših opernih pev-

cev — 17.25 Po domače — 18.30 Zvočni signali — 19.45 Z ansamblom Milana Ferleza — 20.00 Victor Hugo: Eylan — 20.40 Radijska priredba opere „Zlatorog“ Viktorja Parme — 22.20 Plesna glasba — 23.05 Literarni nohturno — 23.15 Novoletni Top-pops 20 — 24.00 Poročila — 0.05 Prijetno do 4.30.

TOREK, 3. 1.: 4.30 Dobro jutro! — 7.20 Beseda na današnji dan — 8.07 Matineja za praznik — 9.05 Veliki valčki Johanna Strauša — 10.30 Uspešnice iz preteklega leta — 10.45 Turistični napotki za naše goste iz tujine — 11.05 Družbene naloge 1978 — 12.10 3. jugoslovanski festival revolucijarnih in radikalnih pesmi — 13.40 Zimzelene melodije — 14.05 Z vami smol — 15.10 Obisk pri OZD Elrad v Gornji Radgani — 16.00 Vrtljak — 17.05 Mitja Mejak: Pričakovanja — 18.05 Beethoven z našimi solisti — 19.45 Z ansamblom Bojan Adamič — 20.00 Slovenska zemlja v pesmi in besedi — 20.30 Radijska igra — 21.36 Zvočne kaskade — 22.20 Skupni program JRT — 23.05 Literarni nohturno — 23.15 Za ljubitelje jazz — 24.00 Poročila.

SREDA, 4. 1.: 4.30 Dobro jutro! — 7.20 Beseda na današnji dan — 8.08 Glasbena matineja — 9.25 Zapijmo pesmice — 9.40

GLAS SLOVENSKE MLADINE

bo izšel v mesecu januarju. Interesente, ki bi s svojimi prispevki radi obogatili in popestrili vsebino tega lista, naprošamo, da to storijo do 5. januarja 1978.

Aktualni problemi marksizma — 10.15 Kdaj, kam, kako in po čem? — 11.03 Pa Tajlinjih poteh — 12.40 Pihalne godbe vam igrajo — 14.05 Ob izvirih ljudske glasbene umetnosti — 14.30 Voščila — 16.00 Loto vrtljak — 17.00 Studio ob 17.00 — 18.05 Odsločna deska — 18.30 Utrinki iz svetovne zborovske glasbe — 19.45 Z ansamblom Slavko Znidaršič — 20.00 Koncert iz našega studia — 22.20 S festivalov jazz — 23.15 Revija jugoslovanskih pevcev zabavne glasbe — 24.00 Poročila — 0.05 Prijetno do 4.30.

ČETRTEK, 5. 1.: 4.30 Dobro jutro! — 7.20 Beseda na današnji dan — 8.08 Glasbena matineja — 9.05 Radijska šola — 9.35 Jugoslovanska zborovska glasba — 10.15 Kdaj, kam, kako in po čem? — 11.03 Uganite, pa vam zaigramo po želji — 12.40 Od vasi do vasi — 14.05 Kaj radi poslušajo — 16.00 Vrtljak — 17.00 Studio ob 17.00 — 18.05 Z opernih odrov — 19.45 Z ansamblom Ati Soss — 20.00 Četrtek večer — 21.40 Lepe melodije — 22.20 Suite skladateljev — 23.15 Paleta popevk in plesnih ritmov — 24.00 Poročila — 0.05 Prijetno do 4.30.

PETEK, 6. 1.: 4.30 Dobro jutro! — 7.20 Beseda na današnji dan — 8.08 Glasbena matineja — 9.05 Radijska šola — 9.30 Iz glasbene tradicije — 10.15 Kdaj, kam, kako in po čem? — 11.03 Znano in priljubljeno — 12.40 Pihalne godbe vam igrajo — 14.30 Voščila — 16.00 Vrtljak — 17.00 Studio ob 17.00 — 18.05 Moment musical — 19.45 Z ansamblom Henček — 20.00 Stop-pops 20 — 21.15 Oddaja o morju in pomarščakih — 22.20 Besede in zvoki iz logov domačih — 23.15 Jazz pred polnočjo — 24.00 Poročila — 0.05 Prijetno do 4.30.

Zdravo in uspešno novo leto
želi vsem svojim članom, sodelavcem
in poslovnim prijateljem

POSOJILNICA PLIBERK

JUGOSLAVIJA

SOBOTA, 31. 12.: 8.00 Profesor Baltazar — 8.10 Moj prijatelj Piki Jakob — 8.25 Potovanje okrog sveta — 8.40 Igralec in njegova govornica — 9.15 Pisani svet — 9.50 Varstvo pri delu — 10.00 Konstrukcije in montaža — 10.30 Čas, ki živi — 11.00 Jennie — 11.55 Jugoslovanska trimska televizija — 12.30 625 — 17.10 Obzorik — 17.30 Mojster pek — 17.45 Mladinski film — 19.30 Dnevnik — 20.00 Mladinski spored — 20.35 Zehtnik — 21.10 Spet je lepo naokoli — 0.40 Novoletne voščilnice — 1.00 Dvigimo čaše — 1.45 Sabata.

NEDELJA, 1. 1.: 9.00 Poročila — 9.05 Bell konjčič — 9.40 Oblaki so rudeči — 10.10 Mladinski film — 11.40 Iz jugoslovanskih različnih programov — 12.10 Poročila — 12.15 Novoletni koncert — 13.30 Smučarski skoki (Ga-Pa) — 15.00 Risanka — 15.30 Iz jugoslovanskih prazničnih programov — 17.30 Poročila — 17.35 Peter Pan — 19.30 Dnevnik — 20.00 Vrnitev odpisanih — 21.35 Glasba iz korenin — 22.00 Dnevnik — 22.15 Iz jugoslovanskih prazničnih programov — 23.30 Poročila.

PONEDELJEK, 2. 1.: 9.35 Poročila — 9.40 Ostržek — 10.05 Uziška republika — 11.00 Zlati cekin — 12.20 Iz jugoslovanskih prazničnih programov — 14.40 Vrtec na obisku — 14.55 Svet, v katerem živimo — 15.25 Čarobna piščal — 17.40 Poročila — 17.45 Šport v letu 1977 — 18.45 Mladi za mlade — 19.30 Dnevnik — 20.00 Piščalka za dva — 21.45 Kulturne diagonale — 22.30 Dnevnik — 22.45 Iz jugoslovanskih prazničnih programov — 23.00 Šahovski komentar — 23.30 Poročila.

TOREK, 3. 1.: 9.30 Poročila — 9.35 Iz jugoslovanskih prazničnih programov — 10.05 Velik fant in čevlji — 10.55 Pika Nagavička — 11.35 Zehtnik — 12.10 Poročila — 15.20 Glasbena oddaja — 15.50 Snemalac — 17.00 In doni do neba pionirski hura — 17.40 Poročila — 17.45 Od plice do vesolja — 18.45 Slovenske narodne — 19.30 Dnevnik — 20.00 Maks in tatovi — 21.50 Iz jugoslovanskih prazničnih programov — 22.30 Dnevnik.

SREDA, 4. 1.: 9.30 Šolska oddaja — 11.40 Š. o.: Pravljica, začetki matematike, pod snežno odejo, ali ste vedeli — 16.10 Smučarski skoki — 17.10 Poročila — 17.15 Moj prijatelj Piki Jakob — 17.30 Južnoameriški indijanci — 17.55 Obzorik — 18.05 Na sedmi stazi — 19.00 Spekter — 19.30 Dnevnik — 20.00 Film tedna: Sirote — 21.35 Miniaturo: Mirni ljudje — 21.50 Dnevnik.

ČETRTEK, 5. 1.: 9.55 do 11.45 in 12.25 do 14.00 Slalom za moške — 16.40 Slalom za moške — 17.40 Poročila — 17.45 Farmaceuti — 18.30 Obzorik — 18.40 Profesor Baltazar — 18.50 Predstavi se režiser — 19.30 Dnevnik — 20.00 O pastirju, ki je volk postal, nanizanka Dekameron — 20.50 Včeraj, danes, jutri: Leteči doktor — 21.35 Jazz na ekranu — 22.10 Dnevnik.

PETEK, 6. 1.: 9.30 Šolska oddaja — 11.40 Š. o.: Starogrška matematika, pravljica, ali ste vedeli — 15.05 Smučarski skoki — 17.05 Poročila — 17.10 O čevljarskem zdravniku — 17.35 Deček Dominik — 18.00 Obzorik — 18.10 Ansambel horizont — 18.45 Ljudje in mesto — 19.30 Dnevnik — 20.00 Zabavno glasbena oddaja — 21.05 Razgledi: Gibljive slike Božidarja Jakca — 21.55 Dnevnik — 22.10 Spencerjevi piloti — 23.00 Poročila.

VABILO na

3. novoletni namiznoteniški turnir (ob 30. obletnici organiziranega slovenskega športa na Koroškem)

Športno društvo v Selah bo v nedeljo 1. januarja 1978 s pričetkom ob 11. uri priredilo v farni dvorani v Selah

MEDNARODNI NOVOLETNI NAMIZNOTENIŠKI TURNIR

ki se bo odvijal pod pokroviteljstvom Slovenske športne zveze v Celovcu.

Tekmovalo se bo v treh skupinah:

V skupini A bodo tekmovali tisti igralci, ki že tekmujejo v prvenstvih; v skupini B bodo nastopali moški začetniki in igralci, ki ne nastopajo v koroškem prvenstvu; v skupini C pa bodo igrala dekleta.

Rok prijavi do 30. decembra 1977 (z oznako A, B, C) na naslov: Mirko Oraž, Sele-Cerkev 7, 9170 Borovlje.

Izbranje tekmovalcev bo 30. decembra 1977 ob 20. uri. Prijavnina znaša 20 šilingov.

Igralo se bo po izločilnem sistemu. Za zmagovalce so pripravljene lepe nagrade.

Športno društvo Sele
Slovenska športna zveza

Smučarski tečaj Slovenske športne zveze

Slovenska športna zveza na Koroškem (prej Slovenska fizikultura zveza) bo v zimskih semestralnih počitnicah kot že v prejšnjih letih pripravila za svoje člane in ljubitelje slovenskega športa na Koroškem enotedenski smučarski tečaj, ki bo v času od nedelje 12. februarja do sobote 18. februarja 1978 v zimskošportnem središču na Voglu (1540 m nm. v.), kjer se nahajajo smučišča z mnogimi vlečnicami in sedežnicami.

Za ceno 260.— ND na dan bodo udeleženci smučarskega tečaja koristili paket, ki vključuje polni penzion, prevoz s ski-busom od hotela do spodnje postaje gondolske žičnice in nazaj, neomejeno uporabo gondolske žičnice in vseh ostalih žičnic in vlečnic na Voglu, zavarovanje in turistično takso, poleg tega pa dopoldan še smučarsko šolo pod strokovnim vodstvom. Tečajniki bodo stanovali v hotelu „Bellevue“ in dependancih „Savici“, ki sta v neposredni bližini. Število tečajnikov je omejeno na 50, rezervirane pa so dvoposteljne sobe in nekaj troposteljnih sob, vse s prho in WC.

Z doplačilom 10.— ND bodo tečajniki lahko dobili kosilo v Ski hotelu ali brunarici Burji na Voglu, tako da se v tem primeru ne bo treba vrniti na kosilo v hotel ob Bohinjskem jezeru.

Interesenti bodo torej za ceno 1560.— ND (izključno morebitno kosilo na Voglu) 6 dni polno oskrbovani, uživali bodo lepote zimskogorskega sveta ter imeli pod strokovnim vodstvom izkušenih strokovnjakov za telesno vzgojo in posebej za alpsko smučanje pouk v smučanju.

Interesenti naj se prijavijo najkasneje do 13. januarja 1978 tako, da prenašajo na konto Slovenske športne zveze (2911) pri Posojilnici Celovec (4478.030) prijavnino v znesku 400.— šilingov. Prenakazani znesek se bo pri plačilu upošteval. V primeru brezvezne odločnosti prijavitelja bo znesek zapadel. Prijavitelji bodo po 13. januarju prejeli podrobne informacije glede prihoda v Bohinj, smučarskega tečaja ipd.

Novega leta dan

Kaj je lepšega od snežnobele zimske pokrajine! Sneg pokriva hrib in dol in drevesa so vsa okrašena s snežno prejo. Slehera večja je lepota zase. Če pogledaš zasnežen gozd, se ti zdi kot pravljичno mesto, v katerem žive vile in škrti. Zdi se ti tudi, da bo zdaj zdaj stopil iz gozda dobrodušen velikan in se sprehodil od gore do gore. Ali pa se ti zdi, da živi v zasneženem gozdu čarovnik, ki puha iz svoje pipe namesto dima snežinke, ki se dvigajo v zrak in počasi padajo po drevju.

Tako se ti zdi, če sedi pri vroči peči in držiš v rokah veliko kepo še toplega kruha in ti ni treba iz hiše, kajti zunaj je tak mraz, da ti ušesa pomrznejo in če tečeš enkrat samkrat okoli hiše, si mrzel ko ledena sveča. Tedaj se pač ne zmeniš več za tako lepoto. Naglo smukneš spet nazaj na vročo peč, mati ti spet odreže kos kruha, lepo bingljaš z nogami in poslušaš, kako tuli burja v dimniku. A če tega ni...? Če ni ne vroče peči ne toplega kruha...? Oh, ali je sploh mogoče kaj takšnega na svetu? In kako je mogoče živeti brez kruha in brez tople peči v hudi, mrzli zimi?

In prav tako je bilo! Hribovsko vas Smrečje so fašisti zažgali, ker so se tod radi partizani odpočivali, najedli in pogreli. Vse ljudi so izgnali v pregnanstvo in tako je bilo Smrečje požgano in zapuščeno. Nobene živali ni bilo več v vasi. Niti ene krave ne, ne prašiča, ne kokoške. Le en sam kuža je ostal — in če je kuža, so tudi ljudje. Vseh osem hiš je bilo do tal požganih, le deveta je ohranila še majhen prizidek in tu sta

prebivala mati in Sinek in kuža. Mati in Sinek sta se nekako čudežno rešila pred fašisti in ko so ti odhromeli, sta se vrnila v požgano vas. Ta prizidek je bil zakrpan s požganimi deskami in tramovi; v takem domu še cigani ne bi prebivali. Pihalo je skozi in skozi, le ob ongu, ki je gorel kar na prostem, je bilo malce toplo ali pa, če si se zakopal v slamo, ki je bila namesto postelje. Odkar je bila vas požgana, ni bilo semkaj v to samoto žive duše. Le od daleč so se oglašali volkovi in mati je imela vedno pri roki sekuro, če bi se priklatil volk.

Bilo je na novega leta dan in mati in Sinek sta sedela pri odprtem ognju in se pogovarjala.

Sinek: „Moj atek je partizan, ali ga kaj hudo zebe?“

Mati: „Zebe, zebe, zdaj pozimi je hudo za partizane.“

Sinek: „Ali je tudi lačen?“

Mati: „Včasih tudi, posebno če pride brigada v takšno vas, kot je naša.“

Nato sta nekaj časa molčala. Zunaj je tulil veter. In čez čas:

Sinek: „Danes je moj rojstni dan. Osem let sem star!“

Mati: „Da, Sinek, polnih osem let, velik fant si že!“

Sinek: „Kaj mi boš dala za moj rojstni dan?“

Mati: „Samo moje vroče srce, kajti drugega ni pri hiši.“

In res ni bilo ničesar pri hiši kot le nekaj repe in nekaj krompirčkov. Vse drugo je vojna požrla.

Toda materino vroče srce je jokalo in kadar materino vroče srce joče, zmore vse. Zato si je ognila ruto čez glavo in je šla v mraz. Pretaknila je vse ruševine, da bi našla kakšno darilce za Sinka. In res je našla nekaj celih koruznih storžev v požganem seniku. Oh, kolikšno bogastvo, kadar te lakota grudi! Pohitela je domov in izluščila zlata koruzna zrna. V kavinem mlinčku jih je zmelala v moko. A moka je bilo komaj za prgišče. Zamesila jo je z vodo, zgnelja majhen hlebček in ga spekla na vročem kamnu. Oh, kako lepo je zadišalo po razdrpani izbi!

„Vidiš, Sinek, pa boš imel pogačo za rojstni dan!“ je dejala mati in Sinku so zažarele oči od veselja.

A tisti hip je kuža zunaj zalajal. In že se je prikazala senca na oknu in že je prištorkljal v izbo partizan s puško na rami. Ljve mu je viselo na kacinah neobrite brade, imel je vdrtle oči od mraza, treslo ga je od izmučenosti in kar brez besed se je sesedel ob ognju na tla. Drgnil si je roke nad plamenom in dolgo časa ni spregovoril. Potem čez lep čas, ko se je malce ogrel, je zagolčal:

„Že tri dni in tri noči tavam po teh hostah... Izgubil sem se... Lačen...“

Sinek je pravkar hotel zagrizniti v koruzno pogačo, ko je zaslišal, da je partizan lačen.

Pri priči je pozabil na svoj rojstni dan. Brez besed je stisnil partizanu še toplo pogačo v roke. Partizan je trikrat zinil in že ni bilo pogačice. Zato pa se je prikradel na partizanov izmučen obraz nasmeš, pobožal je Sinka po glavi, nato je legel kraj ognja in zaspal.

Mati in Sinek sta se spogledala. Mati je imela solzne oči, Sinek prav tako. Nato je mati stisnila Sinka na svoje vroče srce in mu želela vso srečo za njegov rojstni dan. Sneg je padal, padal, daleč nekje je tulil volk. Polena v ognju so prasketala in partizanu je bilo dobro.

Tone Seliškar

MESECI V LETU

Januarja si želimo dobro srečo, kratko zimo.

Februar pripelje pusta, s krapi si mašimo usta.

V marcu sonce dobre volje vabi nas na vrt in polje.

Zemljo moči dež aprila, da bogato bo rodila.

Rajamo v zelenem maju, ptice pojejo nam v gaju.

Travniki so vsi že v cvetju, junij klanja se poletju.

Šolo julija zaprimo, da si glave ohladimo!

Še avgusta se potimo, bliska, toče se bojimo.

V šolo spet september kliče, bistre fante in deklice.

Sadje je oktobra sladko, sonce sije nam le kratko.

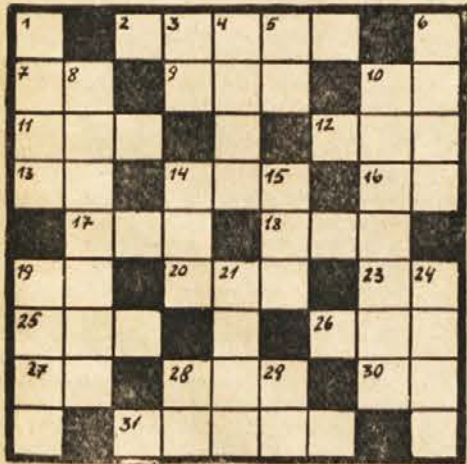
Hlad november nam prinaša, divja burja se oglašja.

Se december obotavlja, ker se leto že poslavlja.

Fran Rož

Otroška križanka

Tudi mladim ugankarjem smo pripravili nekaj zabave — križanko, pri kateri bodo v sedanjih počitnicah lahko preizkusili svoje znanje. Izbrali smo tudi tri lepe slovenske mladinske knjige, ki jih bo žreb razdelil med tiste, ki nam bodo najkasneje do 7. 1. 1978 poslali pravilno rešitev. Da pa bomo nagradence lahko bolj zadovoljili, nam pomagajte s tem, da pri rešitvi navedete tudi starost.

Vodoravno: 2. bližnji praznik; 7. začetnici imena in priimka našega domačega pesnika; 9. vrednostni papir; 10. dolžinska mera; 11. ena izmed naših dolin; 12. obžalovanje; 13. površinska mera; 14. moška glas; 16. okrajšava za lutkarski klub; 17. žuželke s pekočim pikom; 18. organ vida; 19. žival zajedavka; 20. prestolnica sosednje države; „večno mesto“; 23. začetnici imena in priimka našega domačega pesnika in pisatelja; 25. skandinavsko ime za smuči; 26. zelišče; 27. kazalni zaimek; 28. nedelaven; 30. centralni odbor, okrajšava; 31. prosjak.

Navpično: 1. teža posode ali omota; 3. predlog, tudi reka v Sibiriji; 4. igrača ali športna potrebščina; 5. veznik; 6. mesto v Sovjetski zvezi, kulturno središče Sibirije; 8. naša ožja domovina; 10. glavno mesto naše dežele; 14. nočni lokal; 15. ena največjih evropskih roparskih rib; 19. del obraza; 21. trščica; 24. ograja; 28. samo; 29. predlog.

NAJLEPŠE DREVO

V davnih, davnih časih (če začnem na začetku, da vam bo jasno, kako stara je moja zgodba) se je drevje sprehajalo po poteh in počivalo na obrežjih modrih jezer. Gozdovi so bili mešani. Zraven platan so rasli bori, bukke so se družile s hrasti, ciprese pa so bile najboljše prijateljice brez.

Kasneje so ljudje zgradili mesta in vasi in vsako drevo je služilo svojemu namenu. Debla so se razšla in nastali so borovi gozdički pa bukovi in hrastovi in vrbe so se razvrstile ob bregovih polokov.

Bukev se je hvalila: „Ni boljših polen, kakor so moja. Najbolj koristno drevo sem.“

Hrast je dejal: „Najlepše je sedeti na hrastovi klopi. Najtrajnejši sem in najbolj trpežen.“

Vrba je rekla: „Iz česa pa bi delali piščali, če bi mene ne bilo? Košare iz mojega protja so najlepše na svetu.“

Topol je bil prepričan: „Nihče ni tako vitek kakor jaz. Če bi mene ne bilo, bi ne bilo drevoredov. Najlepši sem.“

Breze so oporekale: „Največ pesmi je bilo napisanih nam na čast. Nobeno drevo ni tako nežno, kakor smo mi.“

Platane so trdile: „Je še kaj prijetnejšega od sence pod našimi

krošnjami? S svojim listjem varujemo pred soncem utrujene popotnike, ko počivajo.“

Ciprese so rekle: „Nihče ni tako gosposki, kakor smo mi. Nekoliko otožne smo, zato nas radi omenjajo pesniki.“

Tako je žumelo drevje in se prerekalo. Ptice so veselo letale z drevesa na drevo, njim je bil divji kostanj enako všeč kakor vilko deblo topola.

Na jasi je rasla drobna in nežna jelka. Njene iglice so bile kakor

posute s srebrom. Ni se zavedala svoje lepote in pogosto je zdihovala, ko je opazovala vitka debela topolov. Zmeraj bom ostala majhna, si je mislila. Le kaj bo iz mene? Bom kdaj toliko zrasla, da bom čemu koristila?

Minevali so dnevi in leta. Jelka je ostala majhna, drevje okoli nje pa je starelo.

Tako je nekega leta spet prišla zima, hladna, bela in čista je z ledenimi prsti oklenila drevje, zemljo in ljudi. Približala se je novoletna

noč. Sneg je zasul veje dreves, prevlekel je strehe hiš in posul tudi malo novoletno jelko. Taka je bila nenavadno lepa, ker se je zelenila v belini in ker kljub mrazu ni izgubila niti ene iglice.

V noči, ko se je na nebu dobrodušno smehljalo okrogli mesec, je prišel na jaso stari drvar in presečen obstal pred srebrno jelko.

„To je najlepša mala jelka, kar sem jih videl,“ je rekel. „Škoda bi jo bilo posekati.“

Ko je prišel domov, je povedal vnukom za srebrno jelko. Vnuki so povedali to prijateljem in kmalu so vsi otroci iz vasi vedeli za osamljeno jelko na jasi zraven vasi.

Otroci so pohiteli. Pri babicah so izprosili rdečih jabolok, kolačkov in zlatih orehov, iz barvaslega papirja pa so naredili okraske različnih oblik. S tem so okrasili malo srebrno jelko, ki še sanjala ni o tolikšni sreči.

Drugo drevje je bilo zmedeno, glas o lepi jelki pa so ptice raznesle po vsem svetu.

Od takrat otroci vsako leto kraste novoletno drevesce in se vesele njegove lepote.

Ne breze, ne topoli, ne omorike, ne platane, ne hrasti, ne bukke, ne kostanji se ne morejo pohvaliti s tem. Novoletno drevesce je ostala samo jelka.

Novoletna sreča

Janka je še vedno rahlo bolela glava, ko je zjutraj stopil v oddelek in sedel za svojo delovno mizo. Prejšnji večer je s prijatelji praznoval rojstni dan, sedaj pa ga je mučil ta zoprti okus v ustih in glavobol. Kakor vedno je bila Lojzka že v oddelku. Drugih še ni bilo.

„Dobro jutro,“ ga je veselo pozdravila.

„Zdravo,“ je zabundal Janko.

„Oho, danes smo vstali pa z levo nogo.“ Pogledala ga je malo bolje. „Ali pa zdravimo mačka,“ se je zahihitala. Jezno jo je pogledal.

„Raje skuhaj kavo in bodi tiho.“

„Razumem, visočanstvo!“

Odprla so se vrata in vstopile so še ostale štiri sodelavke in kolega Mirko. Jasna je v loku poslala torbico na pisalno mizo in se obrnila proti prisotnim.

„Izgleda, da ima naša informativna služba spet nekaj novega na zalogi,“ se je oglašil Mirko.

Jasna se je sunkovito obrnila, pograbila z mize kuli in ga kot izstrelek poslala proti Mirku, ki se je pravočasno umaknil nevarnemu projektilu. Ko je videla, da ni zadela, je prekrizala roke na prsih in dvignila glavo.

„Torej, če koga zanima: danes dobimo novo sodelavko.“

„Od kod pa to veš?“ se je nasmehnil Mirko.

„Povedal mi je šef, če si že tako radoveden.“

„Saj res, šef. Kako sem le mogel pozabiti...“

Spet so se odprla vrata. S šefom je vstopila vilka svetlolaska, ki se je rahlo smehljala. Janko in Mirko sta se nepremično zastremela vanjo.

„Ta pa poseka vse ostale naše punce, čeprav najbrž niti ni več tako mlada,“ je zamrmral Mirko. Šef se je ozrl po uslužbenih.

„To je vaša nova sodelavka Mira. Janko, ti jo boš peljal v delo, ker sta vajini mizi skupaj.“

Pokimal je. Formalnosti so bile hitro opravljene in Mira je sedla k mizi nasproti Janku. Tisti trenutek ga je prenehala boleti glava; bil je zadovoljen. Kje si je pa mislil, da bo namesto tovariša, ki je šel v pokoj, dobil za sosedo tako lepo in simpatično žensko. „Kar vprašajte, če bo kaj potrebno, rad vam bom ustregel.“

„Dobro,“ je pokimala.

V nekaj dneh se je popolnoma vživela v delo. Janko jo je nekajkrat poskušal pritegniti v pogovor, toda ni imel kaj dosti uspeha. Že res, da mu je vljudo odgovarjala, ampak zelo na kratko. Sama pogovora ni nikoli pričevala. Najbolj se je zblížala z Jasno. Med odmorom sta bili vedno skupaj. Pa tudi v mestu ju je že srečal.

Dnevi in tedni so tekli. Približal se je december. Janko se je spremenil. Postal je zamišljen, v službi pa so se mu oči večkrat ustavile na Mirinih lasih, ko je bila sklonjena nad delom. Kakor hitro pa se je zganila, je brž umaknil pogled. Premišljeval je, kakor že tolkokrat, ali naj jo kam povabi. Verjetno ni imela fanta, sicer ne bi bila toliko z Jasno, ampak z njim. Velikokrat se je že odločil, toda zadnji trenutek si je premislil. Nagrbnil je čelo. Jutri je sobota. Le kako naj začne in kam naj jo povabi. Kaj pa če ga kratko in malo odbije. Čudno, pred njo se je počutil kot petošolček. Pa še oni so bolj podjetni. Bil je jezen na samega sebe, saj vendar ni prva ženska, s katero bi imel opravka. Spet je dvignil oči in jo pogledal. Nenadoma pa mu je vročina šinila v obraz, kajti njune oči so se srečale. To je lahko pomenilo samo eno: da ga je opazovala. Nasmehnil se je, ji ponudil cigareto in jo prižgal sebi. Počasi se je umiril. V trenutku se je odločil.

„Mira, imate radi lgedališče?“

„Obožujem ga,“ je pokimala.

„Ste jutri prosti?“ je tiho vprašal.

„Ja. Zakaj pa?“ se je zvito nasmehnila.

„Veste, pred nekaj dnevi sem zase in za prijatelja kupil vstopnici za gledališče. Včeraj pa mi je dejal, da ne more iti; mislil sem, če bi hoteli z mano.“

„Zakaj pa ne, saj je res škoda karle. Torej ob sedmih pred gledališčem.“

Janka toliko da ni dvignila s tola. Ni pričakoval tako hitrega pristanka. Za malico se je izmuznil in pohitel kupiti vstopnici.

Nestrpno se je sprehajal pred gledališčem in pogledoval po ulici. Ura je bila že deset čez sedem. Torej si je premislila. Seveda, kaj pa naj bi drugega. Kako je sploh za en sam trenutek mogel pomisliti, da bo res prišla. Sklenil je, da je v ponedeljek sploh ne pogleda. Spet je pogledal na uro. Se-

dem in petnajst. Tedaj pa jo je zagledal, kako hiti po ulici. Vsa zasopla se je ustavila pred njim.

„Uh, oprostite, ker sem pozna. Jasna je bila pri meni pa sva se nevede zaklepetali.“

Nasmehnil se je in prikimal. Popolnoma ga je prevzela. Skoraj si ne bi mogel predstavljati, da je to tista Mira, s katero sta skupaj v službi. Med predstavo se je večkrat ozrl k njej. Ko je videl, da se mu je nasmehnila, jo je rahlo prijel za roko. Čutil je, kako je otrpnila, njeno dihanje pa je postalo hitrejše. Že je mislil, da bo roko umaknila, vendar tega ni storila. Od tistega trenutka dalje je komajda sledil dogajanju na odru.

Po predstavi jo je odpeljal domov. Ko pa jo je v avtomobilu hotel poljubiti, ga je rahlo odrinila.

„A a, naj bo tako, kot je,“ je resno dejala. „V ponedeljek se vidiva.“ Izstopila je in pohitela proti hiši.

Teden dni pred novim letom se je v oddelku že čutilo praznično razpoloženje. Vsi so kovali načrte za silvestro-

Drevo v snegu

**Sonce razsiplje na sneg
suho zlato;
belo v snegu, zlato od luči
stoji na poljani črno drevo.**

**Skoki pokrajino smrti sem šel,
prišel sredi polja —
sam sebi človek, klic in odpev,
kakor v tišini snega.**

**Ko da daljinam prisluškuje
in jim proži roko,
v snegu, v zlatu samuje
tiho, črno drevo.**

Srečko Kosovel

vanje in med seboj izmenjavali misli o darilih, oblekah, frizurah in še o sto drugih drobnih rečeh. Janko in Mirko sta pravzaprav večinoma samo poslušala in se smehljala načrtom nežnejšega spola. Kakor že tolkokrat se je pogovor spet zasukal okoli praznikov. Jasna je pogledala po ostalih in njen pogled se je ustavil na Janku.

„No, kje si se pa ti namenil silvestrovati? Za Mirko vemo, da gre v Italijo.“

„Ostalo bom doma in šel spat.“

„Kaaaj? Ne bodi no smešen. Mar misliš postati puščavnik. Dobi si družbo in pojdi kamorkoli, samo v posteljo ne, pa še sam.“

Pogledal je Miro, ki pa je umaknila pogled. „Pravzaprav bom še malo premislil, saj je še čas,“ se je nasmehnil.

„Pa ti, Mira,“ se je Jasna obrnila k njej.

„Še nič ne vem.“

„Aha, razumem. Morda pa te dni pride mož.“

„Brez skrbi, ne bo ga in grem lahko kamor hočem. Sicer pa pustimo to,“ je zamahnila z roko.

Mož. Janku se je zdelo, da mu je pred očmi zaplesala rahla meglica. Na to, da bi bila poročena, ni nikoli pomislil. Pa tudi drugi, kakor je videti, razen Jasne, niso nič vedeli o možu. Na roki je nosila samo prstan z velikim rubinom, ne pa tudi poročnega. Pa tem se je spomnil besedice „pride“. Torej je v drugem kraju. Zda mu je bilo nekoliko bolj jasno, zakaj se mu ni pustila poljubiti. Nekoliko pred koncem dela je stopil k Jasni.

„Počakaj me pri avtu, nekaj bi te rad vprašal.“

Prikimala je.

„No, na dan z besedo,“ je rekla, ko je spjel s parkirišča.

„Glede Mire. Kje je njen mož, če je res poročena?“

„Torej, to te zanima. Prav, ker sva si prijatelja, ti bom povedala, kar vem. Saj veš, da sva si dobri in mi je nekatere stvari zaupala. Že petnajst let je poročena...“

„Ti, ali se hočeš norčevati iz mene?“ jo je prekinil.

„Glej ga, zdaj pa ne verjame. A vendar jo tako. Poročila se je z osemnajstim. Njen mož je sedaj že štiri leta v tujini in samo trikrat jo je v tem času obiskal.“

„Potem mora biti pa zelo osamljena.“

„Morda, morda pa tudi ne. O tem mi ni nič pravila,“ se je zvito nasmehnila.

„Kaj pa otroci? V toliko letih...“

„Saj je enkrat rodila, toda otrok ni ostal živ. Tedaj se je mož tudi pričel ohlajevati in je kmalu odšel.“

„Hm.“ Zapeljal je pred blok in ustavil. Jasna je počasi izstopila. Preden pa je zaprla vrata, ga je pogledala.

„Veš, precej starejša je od tebe.“

„Pa kaj, saj nisem mislil nič takega. To me je samo tako zanimalo.“

Jasna je resno pokimala.

„Ah, seveda, kar tako iz radovednosti. Sicer pa je tudi ona hotela vedeti vse o tebi in to že davno pred tabo. Zdravo!“ Glasno se je zasmejala in zaloputnila z vrati.

Nekaj časa je strmel za njo, nato pa udaril po sedežu. „Zenske,“ je zagodel, obrnil ključ in ostro speljal.

Na zadnji delovni dan sta Janko in Mirko prišla v oddelek že izredno zgodaj. Hitro sta izpraznila vrečke, ki sta jih prinesla s seboj, nato pa na mize svojih sodelavk položila zavojček s čestitko. Sleklenico z rizlingom sta zložila v prazen predal omare.

Med šalami in smehom so minevale zadnje delovne ure v starem letu.

Janku je bilo proti poldnevu že precej vroče. Pa tudi drugim je stopila rdečica v lica. Nenadoma se je počutil izredno junaškega. Stopil je k Miri, jo prijel okoli ramen in jo resno pogledal.

„Glej,“ je počasi začel, „jaz sem čisto sam in sem namenjen za silvestrovo spat, ti pa tudi še ne veš, kam bi šla. Kaj ko bi šla skupaj kam? Nekje bova že našla prostor. Kaj praviš?“

„Pravim,“ je počasi srknila iz kozarca, „da to sploh ni neumna ideja. Zakaj bi pa bila vsak na svojem koncu, ko pa sva lahko skupaj.“

„Prima.“

„Pridi jutri ob štirih pome. Spila bova kakšen kozarček, nato pa se odločila, kam bova šla.“

„Velja.“ Usta so se mu razleza v razposajen smehljaj.

„Tako, vse je v redu. Osamljenca sta se našla. Na to se pije,“ je Jasna dvignila kozarec. Nihče ni slišal, kdaj so se odprla vrata. Zdrnil jih je šele krepak glas.

„Na zdravje! Se smem pridružiti?“

„Oh, šef, mi...“ je zajecljala Jasna.

„Vidim, vidim, praznovate. Kaj pa ječlajš, mi ne bi raje ponudila kozarček?“ Vsi so planili v smeh.

Janko se je še enkrat pogledal v ogledalo, si popravil kravato, nato pa se ozrl po svoji sobi. Stopil je k nočni omarici in iz predala vzel črno, ploščato škatico. Bila je namenjena Manji, toda še preden je bilo darilo gotovo, sta se razšla. Nekaj časa je škatico ogledoval, nato pa jo spustil v žep suknjica. Pred očmi se mu je pojavil Mirin vilki, beli vrat in zadovoljno je pokimal.

Ni se še odmev zvonca dobro polegel, ko mu je že odprla. Odložil je plašč in suknjič ter stopil za njo v dnevno sobo. Presenečeno je obstal. Toliko domiselnosti in okusa že dolgo ni srečal v kakšnem stanovanju.

„No, kaj si obstal? Sedi vendar, takoj bom pripravila nekaj za popiti.“ Stopila je k majhnemu baru, ki je bil v kotu sobe. V drugem kotu se je svetila novoletna jelka. Domačnost, ki je vladala v stanovanju, ga je vsega prevzela. Rahlo je priprl oči in se predal udobju mehkega naslanjača in prijetnemu vonju, ki je vladal okoli njega. Mira je postavila pladenj s pijsko na mizo in ga pogledala.

„Lahko noč,“ se je veselo zasmejala.

Počasi je odprl oči.

„Veš, premišljeval sem in v glavo mi je šinila neka posebna misel.“

„Res?“

„Ne smeš me razumeti narobe in si misliti, da ne bi hotel s tabo ven, toda nenadoma se mi je zazdelo, kako prijetno bi bilo, ko bi novo leto pričakala kar pri tebi.“

Pričela se je glasno smejati. Debelo jo je pogledal.

„Ja, kaj pa je tako smešnega?“

„Ker so ti te misli šlinile v glavo šele pri meni. Jaz pa sem na to mislila že včeraj v oddelku, ko si me povabil. Zato sem ti pa rekla, da pridi prej. Če ti moj predlog ne bi bil všeč, bi lahko še vseeno odšel kam drugam. Tam nisem hotela reči, da bi bila raje doma. Saj mi boš pomagal pripraviti večerjo, kajne?“

Hitro je vstal in stopil k njej.

„Seveda, Mira, samo malo bolj neroden sem v kuhinji.“

„Kar zavijaj rokave.“ Zasukala se je dvakrat, trikrat po sobi in odšla v kuhinjo. Janko je stopil v predsobo, vzel iz suknjica škatico in šel za njo v kuhinjo.

javal Mirin vilki, beli vrat in zadovoljno je pokimal.

Ni se še odmev zvonca dobro polegel, ko mu je že odprla. Odložil je plašč in suknjič ter stopil za njo v dnevno sobo. Presenečeno je obstal. Toliko domiselnosti in okusa že dolgo ni srečal v kakšnem stanovanju.

„No, kaj si obstal? Sedi vendar, takoj bom pripravila nekaj za popiti.“ Stopila je k majhnemu baru, ki je bil v kotu sobe. V drugem kotu se je svetila novoletna jelka. Domačnost, ki je vladala v stanovanju, ga je vsega prevzela. Rahlo je priprl oči in se predal udobju mehkega naslanjača in prijetnemu vonju, ki je vladal okoli njega. Mira je postavila pladenj s pijsko na mizo in ga pogledala.

„Lahko noč,“ se je veselo zasmejala.

Počasi je odprl oči.

„Veš, premišljeval sem in v glavo mi je šinila neka posebna misel.“

„Res?“

„Ne smeš me razumeti narobe in si misliti, da ne bi hotel s tabo ven, toda nenadoma se mi je zazdelo, kako prijetno bi bilo, ko bi novo leto pričakala kar pri tebi.“

Pričela se je glasno smejati. Debelo jo je pogledal.

„Ja, kaj pa je tako smešnega?“

„Ker so ti te misli šlinile v glavo šele pri meni. Jaz pa sem na to mislila že včeraj v oddelku, ko si me povabil. Zato sem ti pa rekla, da pridi prej. Če ti moj predlog ne bi bil všeč, bi lahko še vseeno odšel kam drugam. Tam nisem hotela reči, da bi bila raje doma. Saj mi boš pomagal pripraviti večerjo, kajne?“

Hitro je vstal in stopil k njej.

„Seveda, Mira, samo malo bolj neroden sem v kuhinji.“

„Kar zavijaj rokave.“ Zasukala se je dvakrat, trikrat po sobi in odšla v kuhinjo. Janko je stopil v predsobo, vzel iz suknjica škatico in šel za njo v kuhinjo.

„Sem že mislila, da si se ustrašil in jo popihal,“ ga je sprejela s kuhlenco v roki.

„Kje pa, samo po tole sem šel. Majhno darilce zale.“

Prijela je škatico in jo počasi odprla. Na rdeči baržunasti podlagi se je zasvetila diamantna ogrlica. Od presenečenja je pozabila zapreti usta. Šele čez nekaj časa je počasi zašepetala. „Tega ne morem sprejeti. Saj vendar...“

Položil ji je prst na ustnice.

„Ko bova v kuhinji gotova, si jo boš nadela.“

Rahlo solznih oči je zaprla škatico, jo pritisnila k sebi in ga nenadoma poljubila.

Ure so jima med pogovorom, gledanjem televizije in plesom hitro minevale. V cerkvenem zvoniku se je oglašil zvon. Oba sta pričela šteti. Enajst. Mira je stopila k oknu.

„Pridi,“ je zašepetala.

Stopil je poleg nje. Pogled na mesto je bil veličasten. Od nekod se je slišala glasba.

„Janko, povej po pravici, ti ni dolgčas pri meni. Ne pogrešaš bolj bučne družbe?“

„Mira, nikar, saj veš, da sem si najbolj želel ravno tega.“

„Danes je bil najin dan in bo najina noč,“ je rekla in se zagledala v njegove sivkaste oči. „Zdaj čutila, da življenje le ni tako enolično, kot sem mislila.“ Njena roka se je izlegnila proti njegovim. Gledala ga je nepremično s svojim milim, nekoliko zaspanim pogledom. V njej je vedno bolj in bolj gorela želja, da se ga oklene z vso zadrževano strastjo. V tem trenutku, ko je stala pred njim, se ji je vrnil ves tisti žar mladosti, ki ga je doživljala pred desetimi, petnajstim leti. Že dolgo je vedela, da moža ne ljubi več. Vendar je tu pa tam še z ostankom svoje vesti pomislila nanj in na njegove objeme v prvih letih zakona. Toda sedaj je spoznala, da v njej ni več prostora zanj, ampak samo še za tega človeka, ki sedaj stoji pred njo. Ne, to ni samo trenutek skušnjave, to ni samo trenutna muha ali pa zablada tega večera. Ne, to je več, to je ljubezen. Vsa tista zadrževana ljubezen zadnjih treh mesecev, ko je prvič stopila v njihov oddelek in mu sedla nasproti. Se za korak se mu je približala. Njene prsi so se ga rahlo dotikale. Položila mu je roke okoli vratu in njeni vilki, nežni prsti so rahlo drsli po njem. Po telefonu ga je spreletelo.

„Mira, jaz...“

„No,“ ga je pogledala in oči so se ji svetile.

„Ne vem, zdi se mi, da sanjam. To je moje najlepše silvestrovo, kar sem jih do sedaj doživel.“ Nežno jo je prijel okoli pasu. Drhteč se je privila k njemu.

Janko se je počasi izvil iz omame in pogledal na uro. Še petnajst minut in na vrata bo potrkalo mlado leto. Počasi sta zaplesala. Ustnice so se ji nenehno dotikale. Janko je segel po podolgovati steklenici in čep je odletel z zamolknim pokom. V kozarcih se je zaiskrila peneča se pijača.

„Mira,“ nazdraviva novemu letu in najini sreči, ki nama jo je prineslo.“

„...jedača pomori več ljudi kot meč“

„Zaradi te nesrečne požrešnosti umiramo hitreje, kot to zahteva narava... in jedača pomori več ljudi kot meč.“ To svarilo je zapisal avtor „Decamerona“ Boccaccio. Toda svarila pred posledicami požrešnosti, ki so „v modi“ zlasti danes, niso nič novega, zakaj zmeraj so ljudje preveč jedli, če so le preveč imeli. Preveč pa je zmeraj imela le manjšina, kakor je to tudi še danes.

Že stari Egipčani, znani kot kruhojedci in mesojedci, so brižno skrbeli za polne trebuh. To velja tudi za stare Grke, ki jih je modri Sokrat zaradi tega pogosto karal. Sokrat, ki se je že pred 2400 leti odvrnil od porabniške družbe — „Ko gledam, kaj vse je naprodaj, si pravim, koliko je vendar reči, ki jih sam ne potrebujem“ — je bil skromen tudi pri jedači. Ksenofon se spominja: „Jedi je zaužil le toliko, kolikor mu je prišlo, da se je nasitil. Tudi pijača mu ni škodila, ker je pil le tedaj, če je bil žejen. Ko je bil kam povabljen, se ni nikdar prenajedel, kar se je drugim le z muko posrečilo. Komur pa se ni, temu je Sokrat svetoval, naj se varuje užitek, ki dražijo k ješčnosti brez lakote, k pitju brez žeje. Zakaj to je tisto, kar človeku uniči želodec in glavo in dušo.“ Tudi Kirka, je Sokrat v šali dodal, je s hrano in dražili spreminjala ljudi v svinje, in Odisej le zato ni postal prašič, ker se je znal krotiti za mizo.

Sokrat je bil prvi filozof, ki je delil praktične življenjske nauke, za njegovega življenja in še potem so ga omenjali za zgled zmernosti. Toda s tolikšnim poudarkom, da je že moral biti izjema. Njegove nasvete pa so le spoznali za pravilne, čeprav so se po njih le redko ravnali. Po njegovem mnenju človek pametno stori, če se nekaj časa postli, potem namreč ni izbiren in lahko z večjim tekom, cenejše in bolj zdravo je. Leta 339 pred našim štetjem so Sokrata njegovi Atenčani obsodili na smrt, ker je imel navado oblastnikom povedati v obraz, kar jim je šlo in se je njemu zdelo prav. Obsojni sedemdesletnik je v ječi mirno spil čašo strupene trobelike, kakor da je voda.

V tem ko Sokratovi nauki o zmernosti nikoli niso izgubili aktualnosti, pa je nasprotno neki Rimljan prav zaradi svoje nezmerčnosti postal nesmrtnik. To je bil vojskovodja Lucij Licinij Lukul, ki je prvi popeljal rimsko vojsko proti Mitridatu v Malo Azijo, toda o njegovih vojaških zaslugah skoraj nihče več nič ne ve, zato pa so „lukulične pojedine“ tudi še zdaj pojem. Postale so prislovnične za razkošno preobložene mize. Lukul si je na vzhodu naropal tolikšno bogastvo — povod za vojno je bil pač skoraj vedno rop — da se je lahko šel velikega

gospoda v Rimu. To je bilo v prvem stoletju pred n. št., strogi grški zgodovinar Plutarh pa je o njem zapisal: „Najprej politične in vojaške zadeve, potem pa samo pijančevanje žetve in pohajkovanje pri razsvetlavi bakel in uživanje in zabava vsake vrste... Prav bahaško obložena je bila Lukulova vsakdanja miza, ne samo pokrita s purpurnimi prti in šibeča se od zlatih čaš, v katere so bili vloženi dragulji, ne samo s pesnimi in pevske prireditvami, tudi z umetelno pripravljenimi, pretirano slastnimi poslasticami je vzbujal zavist ponorele množice...“

Lukul je bil vsak trenutek pripravljen svoje goste „lukulično“ pogostiti. Plutarh poroča: „Nekoč sta na trgu, kjer je brez posebnih opravkov pohajkoval, k Lukulu pri-

svaka je imela svojo posebno posodo in pribor, svojo posebno postrežbo, tako da so sužnji pri priči vedeli, koliko smejo izdati za obed in kako postreči, brž ko so slišali, kje želi obedovati. V „Apolonu“ je imel navado gostiti za petdeset tisoč sestercev (celo premoženje). Toliko je gostija tudi stala in tako sta Pompej in Cicero lahko samo strmel na nad razkošno in naglo postrežbo. Za take mičnosti je brezveselno razsipaval svoje bogastvo, ki ga je bil zares barbarsko nagrabil.“

O takih in podobnih pojedinah so kasnejši rodovi slišali šele dolgo potem, ko je minil mračni srednji vek in je v Versaillesu veseljal Ludvik XIV. — „sončni kralj“. Za tega francoskega vladarja, ki je živel v potratnem razkošju, še zdaj pripovedujejo, da

zraven je pil vino in vodo, nikoli pa ne čaja, kave ali čokolade. In med obroki se ni ničesar pritaknil. Pri tem pa je Ludvik XIV. tako zelo pozabljal na to, kaj jedo — ali ne jedo — njegovi popolnoma obubožani podložniki, da je pazljivost njegovega drugega naslednika Ludvika XVI. stalo glavo.

Pravi pravcati požeruh med umetniki je bil Georg Friedrich Händel. „Orjak ne pospravi več, tako slišimo že vrabce čivkati, kakor dvojni pladenj mastnih kapunov,“ so se sodobniki norčevali iz njega. In sodobna angleška karikatura iz leta 1754 kaže uspešnega skladatelja s svinjskim rilcem namesto nosu, z zavaljenimi nogami in klobasastimi rokami, kako sedi na sodu pred orglami, obdan s kapuni, šunkami, ostrigami in likerji. Podpis: „Očarljiva počast“. Händel je s svojo glasbo na Angleškem zelo dobro služil in njegova požrešnost je bila tako splošno znana, da je njegov prvi življenjepisec ni mogel zadržati. V tej knjigi, ki je izšla leto po skladateljevi smrti, je o „nizkih naganih velikega moža“, ki se jim je „pretirano rad prepuščal“, tudi nekaj razumevaločih besed: „Njegovo delo je zahtevalo stalno in zadostno preskrbo z živili, da si je lahko po potrebi pokrepčal izčrpanega duha.“

Takšno opravičilo lahko kajpak velja tudi za druge. Na primer za Gustava Flauberta, pisatelja „Madame Bovary“, ki je bil v mladih letih menda zelo lep, kmalu pa se je grdo razlezel, ker je preveč jedel in se premalo gibal. Flaubert se je vrgel na jedačo zmeraj s tolikšno slastjo, da so se prijatelji z njim upali obedovati samo v posebnih gostinskih sobah. Flaubert si je za mizo namreč slekel suknjič, si odpel ovratnik, odložil narokavnike, in ne samo to, tudi čevlje si je sezul, ker so ga med jedjo motili.

Eden zelo hudih jedcev je bil tudi skladatelj Max Reger. Zanj, ki je podobno kot Händel in Flaubert brez premora garal in si ni nikoli privoščil dopusta, je bila dobra papica edino pravo razvedrilo. Če ga je žena popoldne poslala na sprehod, je šel v najbližnjo gostilno, pogoltnil petnajst, šestnajst klobasic in se še ravno pravi čas vrnil domov na večerjo, kjer se je naredil, ko da ni zaužil griljaja in je z največjim užitek povečerjal. Prepričan je bil, da je popolnoma zdrav in da si to svojo razvado tudi lahko privošči. Tudi pil je neznansko. Bili so časi, ko je pil zelo veliko alkohola; kasneje je „v zameno“ vsak večer popil liter limonade. Toda pri 43 letih ga je pobralo. Umril je v hotelski sobi, sam, sede pri korekturah svojega 138. opusa, potem ko se je nekaj ur poprej — kakor zmeraj z užitek in že tolikokrat — temeljito najedel in napil.

stopila Cicero in Pompej... Cicero ga je pozdravil in vprašal, če nima nič proti, da ga obiščeta. Lukul je odvrnil, da mu je prav, vendar ne danes, ampak šele naslednji dan. Onadva pa sta hotela kar z njim, da bi nič ne pripravljala, in nista dovolila, da bi se dogovoril s služabniki, le toliko sta privolila, da je sužnju v njuni navzočnosti rekel, da bo danes jedel v Apolonu. To je bil naziv najrazkošnejše jedilnice v njegovi vili in s tem je prijatelj že preloščil, ne da bi bila to opazila. Zakaj za vsako jedilnico je bila očitno vnaprej določena vrednost obeda in

je bil sladkosec, da malo takih, z Lukulom pa se ne bi mogel meriti. Ludvikove večerje so bile sicer sijajne in sam je veliko in s tekom jedel, pospravil je na primer: štiri kroznike različnih juh, da je v njih žlica pokonci stala, celega fazana, jerebico, solato, zmleto jagetino s česnom, dve pošteni rezini šunke, sladkarije in sadje. Ta količina hrane je bila zanj normalna večerja. Za kosilo je navadno pojedel tri mesne jedi s posladkom in popil steklenico vina. Nikoli ni smelo manjkati zelenjave, zelišč in sadja. Za zajtrk pa je imel samo kos belega kruha,

IVAN CANKAR

20

Črtice in novele

1907—1909

GOSPOD VAVRA

Kako je, prijatelj? Žganja prinesite! Kaj ne vidite, da je prazno? Kar povrsti, nocoj, ko je slovesna noč!... Pomislite, gospod, kaj se je prigodilo nocoj, in takoj boste razumeli, zakaj sem vesel, kakor še nikoli nisem bil!

Vzdignil je nogo tako visoko, da jo je skoraj postavil na mizo. Šivi so bili nerodno zakrpani, podplat pa je bil ves preluknjan.

„Ali vidite?“

„Vidim!“

„Kaj pomeni par raztrganih čevljev v zgodovini človeštva in njegove kulture? Nagel in nepremišljen človek bi rekel, da nič. Ampak vprašam vas: ali si ne morete misliti, da bi raztrgani čevlji tako globoko žalostili umetnika, da bi ne napisal tragedije, ne izklesal Venere, ne naslikal Madone? Da bi se torej zaradi para podplatov ne porodilo, kar trepetaje občudujemo? O gospod, raztrgani čevlji so simbol! — Jaz pač nisem umetnik, tudi ne učenjak, ampak zaradi tega niso moji čevlji nič bolj celi in ni simbol nič manj jasen...“

Govoril je zelo hitro; umikal se je mojemu pogledu in poznalo se mu je, da bi rad nekaj povedal naravnost iz srca, pa da ga je sram.

„Kaj bi vse tisto! Saj to so le prazne besede, gospod! — Ali veste, da sem zaročen? Pet let! Tudi moja nevesta poznate, Irmo! Mislila sva se poročiti že pred petimi leti, in tudi pred štirimi, in predlanskim, in lani! Toda... kaj bi razlagal, saj veste, kako je! — Nocoj je šla na ples!“

„Pa vi ne ž njoo?“

„Seveda ne... kako bi drugače tukaj sedel? — Torej: stvar je taka! Kupil sem ji šerpo, belo svilen šerpo, in bele rokavice. Kupil sem, prišel sem k nji, položil na mizo, in obadva sva bila vesela... Nato pa me je nenadoma tako sunilo in streslo, kakor da me je kdo s pestjo udaril na čelo. Je že vse lepo in res: šerpo sem kupil in rokavice sem kupil, zdaj pa — ali ste videli, gospod? Pet kron! In tako prijetno ste rekli: Dovolj za en večer! Dovolj za žganje! — Ali vprašam vas, gospod: kako bi s takimi podplati na ples? Po prvi polki bi stal tam v nogavicah in ona bi me klofutala od sramu; poznam jo! In da so mi bili podplati poslani od nebes, da jih je bil, recimo, prinesel sam sveti angel Rafael, v nebeški papir zavite — kaj bi ž njimi? Kako in kam bi s petimi kronami? Tam so torte drage in Irma bi jokala, če bi torte ne bilo; poznam jo!... No, tako je torej!“

Umolknil je; jaz pa sem vedel, da ni še povedal tistega, kar mu je tiho kljuvalo v srcu.

„Ali ji niste razložili?“

„Kako da niso? Irma, sem rekel, tako in tako je... moji čevlji in tako! Ti pa le pojdi... saj vem, da se boš včasih spomnila mene, ko boš plesala!... Glejte, kako otročji in hkrati kako sebičen je človek! Misli, da je najblažja duša na svetu, pa skrbi le zase in za svojo radost! Ker jaz ne morem, pa še ti doma ostani — tako sem mislil v svojem srcu, ko sem govoril hinavske besede. In čisto razumljivo in še celo prijetno bi se mi zdelo, da je položila na mizo šerpo in rokavice, ostala doma ter kuhala čaj meni, svojemu gospodu. Taki razbojniko smo ljudje!“

Roke so se mu tresle in vlažna mrena mu je preplegla oči.

„Ali je šla?“

Pogledal mi je naravnost v obraz in je skoraj zakričal. „Seveda je šla! Čemu bi ne šla?... Ah, gospod, taki smo ljudje: mehki, nizkotni in sebični! Zakaj bi ji ne privoščil nedolžnega veselja? Pa ji ga nisem privoščil in dobro čutim, da ji ga tudi v tem trenutku ne privoščim... Ves ta večer je le simbol, le simbol, gospod! Simbol kakor čevlji! Teh pet kron — koliko jih je še? — o, saj so le še tri! —

to je moje premoženje! Tri tedne bom živel ž njim — ali se da izhajati tri tedne s tremi kronami? Vi morda veste, saj ste umetnik! In vendarle sem kupil šerpo za deset kron in rokavice za tri krono in povrh še za eno krono cvetic — in nič mi ni žal! — Le nekaj je, kar mi ne da miru in mi ni dalo miru že ves večer. Povedal vam bom prav natiem in počasi, zato da boste bolje razumeli: če bi jaz bil ona, ne bi bil šel! Ne; zakaj jaz, kakor nisem ne jokavež, ne bojzljivec — jaz ne bi ubil človeka!“

Zares je govoril tiše, skoraj šepetaje; gledal je na mizo in nič krvi ni bilo v njegovih licih.

„O, da bi se bila poslovila, kakor prijatelj od prijatelja! O, ni mi dala roke, ne prirčne besede! Obledela si je rokavice, ovila si je šerpo, zasmejala se je in je šla! S kom? Kam? Blagoslovi ji Bog veselje! — Ne mislite, da jo želim v svojem srcu, da ji očitam! — Oh, ne nji — sebi očitam! In komu še? Vprašam vas z vso resnobo, gospod: komu še? Zakaj, glejte: pred petimi leti sva bila še obadva vesela, še obadva mlada! Začelo se je kakor v pesmi, kakor v soncu. Celotno verze sem delal takrat, nemške verzice, ker ona ni znala drugače, Nocoj sem jih pregledoval, preden sem šel. Pomislite, kaj sem napisal, pred petimi leti napisal, kakor da sem vse do konca slutil.“

Was steht in deinen Augen geschrieben?

Ich seh' wie im Traume ein glitzerndes Licht —

Ist's Mitleid, ist's Liebe, was da zu mir spricht?

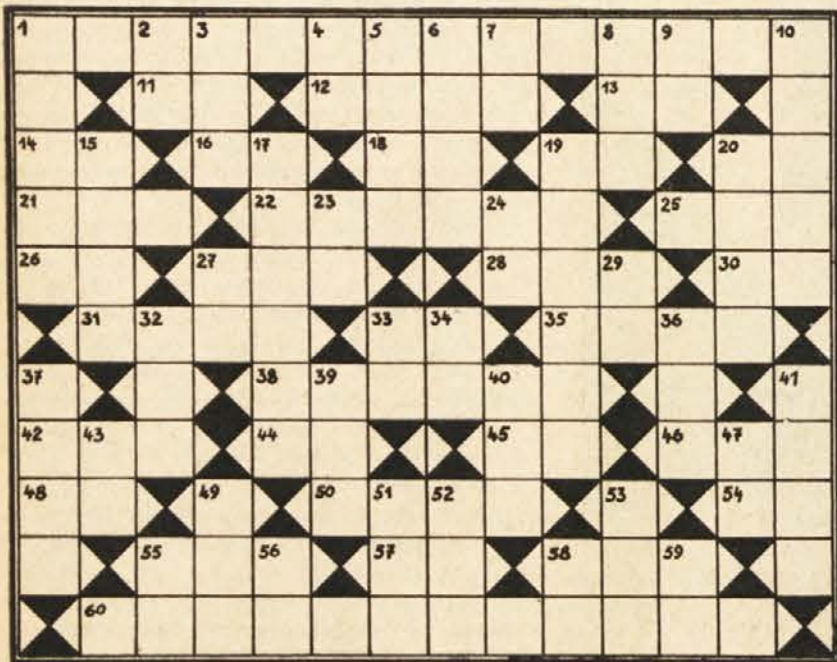
O, wäre das Buch verschlossen geblieben!

Nocoj ne bi bil napisal teh besed, napisal bi bil samo poslednji verz. Razodeto je in ni vprašanja več, kako je z očmi, z ljubeznijo in z usmiljenjem... Komu očitam? Kdo je kriv? Udari v zrak, obtoži nebo in oblake! O gospod, čevlji so krivi; to sem spoznal nocoj v tej bridkosti! Zdi se mi, da vseh teh dolgih pet let nisem nosil celih čevljev in da je zaradi tega minila ljubezen, le zaradi tega minila mladost! A človek je slab, hitro je truden! Pred petimi leti ne bi bila šla brez mene; pred petimi leti bi bila brez vzdih in brez

Nagradna križanka

Spet objavljamo nagradno križanko, s katero hočemo napraviti veselje našim ugankarjem. Da bo reševanje še bolj privlačno, razpisujemo 5 nagrad (slovenske knjige in plošče), ki jih bomo z žrebanjem razdelili med tiste, ki nam bodo pravilno rešitev poslali najkasneje do 7. januarja 1978.

Vodoravno: 1. in 60. naše voščilo; 11. okrajšava za lastnoročno; 12. grški bog ljubezni; 13. oranje; 14. Slovenski pravopis, okrajšano; 16. ime italijanskega tovornjaka; 18. skrajšano ime našega lista; 19. prislov, ki izraža dodajanje; 20. znak za galij; 21. pod; 22. prebivalci Grenlandije; 25. nasad okoli hiše; 26. enaka samoglasnika; 27. ilovica; 28. dolgo časovno obdobje; 30. okrajšava za izvršni odbor; 31. domače moško ime; 33. prislov časa; 35. znamka avtomobilov; 38. denarna enota; 42. žensko ime, tudi gorovje v Mali Aziji; 44. površinska mera; 45. grška črka; 46. star Slovan; 48. predlog; 50. potrebnost za življenje; 54. enaka samoglasnika; 55. rimski cesar, ki je razdeljal Jeruzalem; 57. egiptovski bog sonca; 58. nekdanji ruski vladar.

Navpično: 1. rimska boginja domačega ognjišča; 2. okrajšava za slovensko; 3. naslovna oseba iz znane Gotovčeve opere; 4. enaka samoglasnika; 5. prskanje; 6. podzemski hodniki; 7. igralna karta; 8. svetopisemska oseba, ki je preživela vesoljski potop; 9. znak za iridij; 10. muza ljubezenskega pesništva; 15. stran; 17. zdravilna rastlina; 19. puščavski veter; 20. ščurek; 23. oblika pomožnega glagola, množ.; 24. mene; 27. veznik; 29. avtonomna pokrajina, okr.; 32. pritok Volge; 33. začetnici priimka in imena slovenskega pesnika, čigar stoletnico rojstva bomo obhajali leta 1978; 34. latinski veznik; 36. prva ženska; 37. del hišne opreme; 39. števnik; 40. dolgoropa papirga; 41. najmanjši delec snovi; 43. pritrdilnica; 47. medmet priganjanja; 49. žival, ki nam dela škodo na polju in v šrambi; 51. znak mesta ali države; 52. varuh domačega ognjišča pri starih Rimljanih; 53. celovško športno društvo; 55. kazalni zaimek; 56. osebni zaimek; 58. označba za stotino litra; 59. kvarilaški izraz.

Domače dobrote za praznično mizo

● LUKARSKA PEČENKA

Kos svinjskega hrbta nasolite in popopržite, potem pa ga v primeren pekaču počasi pecite. Ni nujno, da bi ga pekli na maščobi! Ko je pečenka napol pečena, pridenite toliko čebule — prerezane na polovice in posoljene — da je meso pokrito z njo. Po čebuli potresite še zaseko. Sedaj počasi in previdno pecite naprej, zakaj čebula se rada prismoji. Peči pa se mora tako počasi, da se čebula „topi“. Preden je meso dobera pečeno, ga prelijte z 2 dl dobrega belega vina in še malo zapecite.

Lahko pa meso ločite od kosti in svinjsko ribo začinite s poprom, soljo in zdrobljenim česnom pa z vejicami peteršilja in z olupljenimi kolobarji limone. To vse skupaj zavijte v svinjsko pečo ali mrežico in tako pecite, čebulo pa dodajte, ko je ribica že napol pečena. Ponekod pravijo tej pečenci tudi deviška pečenka.

● POMURSKA GIBANICA

Za gibanico pripravite dvojno testo. Spodnje je preprosto in so mu gospodinje pravile „podplat“. Narejeno je iz pšenične moke, malo maščobe, mleka in soli. To testo razvaljate za pol prsta debelo in ga položite na dno z maščobo premazanega lončenega pekača. (Če nimate takega, je dober tudi kak drug, le preizek ne sme biti.)

Drugega testo je vlečeno in nekoliko sušeno. Iz njega delamo plasti med nadevi.

Na spodnje testo namažite pol prsta na debelo makov nadev, pokrijte ga z vlečenim testom, nanj namažite pol prsta debelo skutin nadev, na katerega spet položite ploščo vlečenega testa, tega premažite s pol prsta orehovega nadeva. Spet pokrijte z vlečenim testom. Potem vse tri nadeve še dvakrat ponovite, tako da bo gibanica nadevana v devetih plasteh. Zadnjo plast pokrijte s sladko smetano. Gibanica se peče, kjer se more, v krušni peči. Pečeno premažite s smetano in jo dajte v peč še za kratek čas, da postane na vrhu svetlo rumena. Potresite jo s sladkorjem.

● ŽLIKROFI

Ugnetite malo mehkejšo testo za rezance in ga razvaljajte. Nanj položite kroglice nadeva za dva prsta od roba in prst narazen. Testo premažite s stepenim jajcem, rob zavijajte na kroglice, in pritisnite s prsti, da se testo zlepi. Žlikrofe nato zrežite in jih postavljajte tako, da je zlepljena stran na vrhu. Ob straneh stisnite, vrhni del pa pritisnite s prstom navzdol. Tako žlikrofi dobijo obliko klobuka, ki jo obdržijo tudi pri kuhanju.

Nadev napravite iz kuhanega, pretlačenega krompirja. Posolite ga, popopržite, dodajte sesekljano praženo čebulo, majaron, sesekljan peteršilj in malo drobtin. Vse sestavine gladko premešajte in iz njih oblikujte majhne kroglice.

Idrijskih žlikrofov je več vrst, nekateri so nadevani z mesom, drugi so brez njega. Če jih ponudimo k pečenci ali k bakalci, so brezmesni, kot samostojna jed pa naj bodo nadevani z mesom in s krompirjem.

Poznamo še več vrst žlikrofov: s pljučenim nadevom, s suho klobaso, s kurjimi jetrci, gospodinja jih pač pripravi iz živil, ki jih ima pri roki.

● KVAŠENI FLANCATI

Kvas zdrobite v skledico, dodajte mu žličko moke, žličko sladkorja in 2 žlički mlačnega mleka. Gladko zmešajte in postavite na toplo, da vzhaja.

V skledo stresite pšenično moko, naredite jamico, vanjo zlijte stepena jajca, malo razpuščenega masla, vzhajan kvas in ščepec soli. Mleko odmerite glede na količino moke. Testo stepajte, tako da bo srednje gosto in

ga boste lahko valjali. Testo naj potem vzhaja. Vzhajano zvrnite na pomokano desko in ga razvaljajte za pol prsta na debelo. S kolescem ga režite v krpe in jih v sredini še dvakrat zarežite. Polagajte jih v vročo maščobo in jih svetlo rjavo ocvrite. Še vroče potresite s sladkorjem.

● IDRIJSKA BAKALCA

Mladega koštruna nasolite, popopržite in nato dušite z jušno zelenjavo — korenje, zelena, peteršilj, čebula, česen, timijan in lovorov list. Vse naj bo grobo zrezano.

Meso najprej po vseh straneh opecite, nato pa ga obložite z obilno jušno zelenjavo. Dušite, po potrebi pa prilivajte juho ali vodo. Ko bo meso mehko, ga vzemite iz kozice, na sok pa potresite kako žličko moke. Popražite jo, nato zalijte in pokuhajte, da bo moka gladka. Meso razrežite na kose, potem pa čeznje zlijte pretlačeno omako. Okus ji lahko izboljšate s smetano in če vam ugaja, še z limoninim sokom. Jed naj bi bila podobna obari, zato mora biti omake precej.

KAKO NEGUJEMO NAKIT

Na splošno je najbolje, da dragocen nakit očistite strokovnjak. Sicer pa je pri ravnanju z nakitom treba upoštevati nekaj osnovnih navodil: Posamezni deli nakita so mogoče zlepljeni s klejem in je na to treba misliti pri čiščenju. Če kamen ne tiči več trdno v okviru ali če je okrušen, ga je treba nesti k zlatarju, ki bo popravil napako. Nekateri kamni se radi razbijajo ali pa izgubijo sijaj v milnici, kar velja zlasti za smaragde, opale in rubine. Prstane s takimi kamni raje snemite, preden začnete pomivati posodo. Pa tudi ni vseeno, kje je nakit shranjen. Če je brez zaščite v torbici ali v vrečki skupaj z drugimi predmeti, bo kmalu opraskan. Za shranjevanje nakita so najbolj primerne šatulle, obložene z vato ali žametom.

Zdaj pa nekaj nasvetov za negovanje posameznih vrst nakita.

ZLATO IN SREBRO: Zlate verižice, zapestnice in prstane (brez kamnov) previdno skrajšajte v mlačni milnici. Prekuhajte v razredčenem salmaku in obrišite s koščkom mehkega usnja. Še bolj preprosto očistite nakit, če ga zdrgete z mehko krtačo, ki ste jo namočili v kolonjsko vodo; potem zlatu obrišite. Zapestnice in drug volil nakit ne sme priti v stik z vročo vodo, zato ga očistite z vročo krpo. Za čiščenje srebrnih predmetov velja isto kot za zlato. Sicer pa je najbolje, da nakit od časa do časa nesete k zlatarju, posebno tiste kose, ki imajo vdolane drage kamne ali občutljivo okovje.

POZLAČENI NAKIT ne potrebuje posebne nege. Zadoštuje, če ga zdrgete z volneno krpo. Če pa se pozlata odrgne, je ponovna pozlatitev dražja kot nov nakit.

SLONOKOŠČENI NAKIT večkrat zdrgete z mehko krpo. Zelo mu koristijo sončni žarki, ki mu povrnejo belo barvo. Močno porumenela slonova kost očistite s krpo, ki ste jo namočili v vodo z dodatkom vodikovega superoksida. Pomaga tudi limonin sok z dodatkom soli.

BISERI: Pri čiščenju biserov se ne uporabljajo nobena tekočina, ampak popolnoma novo, mehko usnje. Pri ogrlici pazite, da ne pretgate vrvice. Ponarejene bisere je treba čistiti zelo previdno, da ne odrgnete biserne obloge, in to z mehkim, vlažnim kosom usnja. Če po nesreči odrgnete košček obloge, jo popravite s perli lakom.

PROZORNI KAMNI (safirji, rubini, turmalini, ametisti in drugi). Čistite jih v čistem alkoholu z mehko krtačo, nikoli v vroči vodi. V vročini se namreč očem vidni zračni mehurčki in kamnu razširijo, kamen razpoka ali celo zdrobi. Če so kamni zaradi olja in kozmetičnih sredstev zamazani in brez sijaja, da tudi alkohol ne pomaga, vprašajte za nasvet strokovnjaka.

NEPROZORNI KAMNI (opali, turkizi, korale in drugi). Ti kamni so zelo občutljivi. Vsaka tekočina (posebno alkohol in olja) lahko vstopi v pore in pastanje lise. Kisline (ne samo solna, žveplena ali solitna, temveč tudi sadna, ocetna in citronsko) nažrejo površino kamna, pri daljšem učinkovanju pa ga celo raztope. Najbolje je, da teh kamnov sploh ne čistite. Samo če ste prepričani, da ne boste poškodovali okovja, lahko obsek previdno skrajšate v mlačni milnici z dodatkom salmaka in ga nato osušite.

BRILJANTI: Nakit z vdolanim briljantom položite v hladno vodo, ki ste ji dodali 1 do 2 veliki žlici salmaka. Raztopino počasi segrevajte, dokler ne zavre (nikoli ne smemo položiti nakita v vrelo vodo). Ko nakit prevre, ga s pinceto vzemite iz vode in previdno premikajte sem in tja po zabojčku, napolnjenem z žagovino. Žagovina mora biti iz trdega lesa, ker mehke les vsebuje preveč smole. Če se nakit tako ohladi, odstranite ostanke žaganja in raztopine. Za to uporabite novo, čisto zobno krtačko, ki jo pomakate v hladno vodo. Z njo previdno očistite tudi najmanjše reže v nakitu. Nato nakit za kratek čas položite v čisti alkohol in osušite z novo usnjeno krpo. Ne smete uporabiti jelenove kože, s katero čistite okna, ker so mogoče na njej peščeni drobcji, ki bi poškodovali kovinski del nakita.

solze ostala doma in mi kuhala čaj, meni, gospodu Vavri. Nocoj je šla. Ljubezen, vdanost, zvestoba, vse čednosti tega sveta — ah, kaj so! Pojavijo se raztrgani čevlji, pa je vse pri kraju. Ali zdaj veste, komu očitanje? Ah, gospod, težko je življenje!

Naslonil je obraz v dlani; zdelo se mi je, da je zadremal, ker je dihal glasno in počasi.

„Ne bi smelo biti!“ je zajeceljal. „Jaz nisem kriv... ti nisi kriva, Irma, Bog ti daj veselja veliko... nobeden izmed nas ni kriv, izmed nas poštenih ljudi... Bodi vam slajše, nego je bilo meni... vsem bratovsko roko!“

Vstal je, pogledal me je topo, kakor iz sanj.

„Koliko še plačam?“

„Vse plačano!“

„Zbogom, gospod, pa nič nikar ne zamerite, če sem sanjal naglas...“

Stopil je k postrežniku, ki ga je osupel gledal.

„Tudi vam še en lep pozdrav — čemu ne? Ampak kaj bi z vami!“

Postrežnik je stresel z glavo, gospod Vavra je šel...

Mnogo sem mu jih videl enakih in podobnih. Pa kaj? Čemu žalost in premišljevanje? Rosna kaplja kane z lista, pade v blato. Kdo bi jih štel? Kdo bi jokal za njimi?...

Pod polnoč je prispela in prikricala mimo okna vesela družba in se je hrupoma usula v kavarno. Pet ali šest jih je bilo, dvojce žensk med njimi.

„Kje je Vavra? Vavra je bil tukaj!“

Irma je vprašala, vsa rdeča, žareča; iz lic ji je žehotelo od vina in od prešernosti.

„Kje je Vavra? Vavro nam dajte!“ je klicala družba.

Z veselim smehom me je pozdravila Irma.

„Ali me še poznate, večno nevesto? Ali ste videli mojega ženina? O, midva sva še zmerom, kakor sva bila! Ubogi, zvesti, neumni Vavra — kod se pač klati nocoj? Da bi videl, da bi vedel — razjokal bi se in bi zložil dolgo pesem!... Zganja, zganja, zaspane!... Kako me je prosil — ne z besedo, z očmi me je prosil — Ostani doma, ne hodi! Še pogledala ga nisem, pa sem slišala, kako je prosil. Oblačila

sem si rokavice, ki jih je kupil zame — pogledajte jih! Razparane so in tako umazane, da... na, tam naj leže! In šerpo sem si ovila, ki mi jo je kupil — kje je? Na cesti sem jo izgubila, pohodilo so jo pač, pomendrali v blato! — Kaj? Ali je greh? Ali sem komu kaj žalega storila? Vsaj eno uro je treba živeti — kdo bi mi kratil to uro? Zganja dajte!“

In kakor vsa temna in svetla moč življenja je priklopilo iz njenih oči: strast, radost, kljubovanje, boleost in obup. Pijana je obšla pijanega soseda...

Šel sem, da bi pogledal, kako je Vavra; če je spal, ali če se je klatil do jutra; če se je premislil, ali če se je obesil. In resnično — obesil se je.

Na hodniku in v ozki predizbi je bilo vse polno žensk; šepetale so si od ušesa do ušesa, kakor se spodobi v bližini mrličev.

Vavra je ležal v izbi, na postelji. Ves je bil še oblečen, kakor se je bil vrnil ponoči domov. Čevlji so bili blatni in zdeli so se na teh trdih, oledenelih nogah še bolj siromašni in pošvedrani. Obraz ni bil skoraj nič izpremenjen, le polt je bila vodeno siva. Roke so bile zelo nabrekli in so težke in grde ležale ob životu.

Izza trepalnic so tiho in belo gledale name njegove oči. Tiho in mirno so izpraševale:

„Kdo je kriv? Ne ona, jaz ne, nobeden ne izmed nas poštenih ljudi!“

Ne vem, zakaj ni bilo v mojem srcu nič globokega sočutja in nič gorke bridkosti. Preveč sem jih že videl, se mi zdi. Kakor pred posekanim drevesom, kakor pred požetim klasom, tako sem stal pred njim.

In ko sem stal, se je prikazal ob moji strani nenadoma tisti pijani sosedi, ki je objemal pijano Irmo. Bog vedi, odkod in čemu se je bil priklatil; na obrazu in na obleki se mu je poznalo, da vso noč ni spal; bled je bil, motno je gledal in dišal je po tobaku in žganju.

„O moj Bog, kdo bi si bil mislil! Kdo bi si bil mislil, o moj Bog!“

Vzdihoval je z jokavim glasom, kakor ženske, kadar v cerkvi naglas molijo rožni venec...

Tedaj pa se je tiho in strahoma razmeknila množica pred durmi, v izbo je planila Irma. Sunila naju je v stran, stala je pred svojim ženinom. Tudi ona je bila še v pisani plesni obleki, z rdečimi koraldami na golem vratu, z zlato zapestnico na goli roki, s frizuro visoko in kuštravo. In kakor je izza trepalnic tiho gledal nanjo, se mi je zdelo, da izprašuje:

„Ali je bilo veliko veselja, Irma? Ali si mislila name ob prvem plesu?“

Dolgo je stala pred njim; a mahoma se je streslo vse telo, vzklitnila je z glasom, ki ga nisem poznal.

„Jaz nisem kriva — on ni kriv! Vi ste krivi — ubili ste ga, nekristjani! Ubili ste ga, nedolžnega, na cesti ste ga ubili!“

In tedaj je vzdignila roko in njena pest, kakor je bila drobna in bela, je udarila s toliko silo pijanemu sosedu v obraz, da je omahnil od stene. Ljudje so se umeknili in so molčali.

„Ubili ste ga! Ubili! Ubili...“

○

Tako sem ugledal nov relief, izklesan iz donebesnega črnega ozadja. Ugledal sem ga in sem šel mimo; še toliko se ni genilo srce, kakor bi se genilo morje, če bi ga dramil z dlanjo... Kje so oči, da bi jih vse pregledale? Kje pamet, da bi jih vse preštele? Kje solze, da bi jih vse objokovale?... Če umirajo neskončna polja, kdo bi bilje prepeval za en samotni klas?

Prazen prostor sem opazil na tistem črnem ozadju, pripravljen za lepo novo podobo. Ko sem se mimogrede ozrl nanj, sem videl kakor v ogledalu svoj obraz...

(Dalje v prihodnji številki)